

RAPPORT

OMFANG OG KARAKTER AF NEGATIV SOCIAL KONTROL I
GRUNDSKOLENS 6.-8. KLASSE

Omfang og karakter af negativ social kontrol i grundskolens 6. - 8. klasse

Udarbejdet af Als Research
for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet

Forfattet af:

Mia Kathrine Jensen, Bjarke Følner, Gustav Egede Hansen og Anna Linnea Tufte

ISBN: 978-87-93373-22-8

Als Research ApS
Ny Vestergade 1, 2.
1471 København K.
www.alsresearch.dk

Forord	2
1. Indledning	3
1.1 Undersøgelsens baggrund.....	3
1.2 Undersøgelsens formål	3
1.3 Undersøgelsens datagrundlag og metode	4
1.4 Begrebsafklaring og definitioner	5
1.5 Rapportens opbygning	6
2. Konklusioner	7
3. Oplevelser med selvbestemmelse, kontrol, pres og sanktioner	12
3.1 Selvbestemmelse i relation til udseende og beklædning.....	13
3.2 Selvbestemmelse i relation til egen fremtid	17
3.3 Elevernes oplevelser af kontrol og sanktioner fra forældre og familie	19
3.4 Oplevelser med vold og voldstrusler samt kendskab til forbud mod vold	26
3.5 Kontrol udøvet af andre elever	28
4. Deltagelse i skolerelaterede aktiviteter og sociale arrangementer	31
4.1 Oplevet grad af frihed i relation til klassekammerater	32
4.2 Deltagelse i ikke-obligatoriske skolerelaterede aktiviteter	35
4.2 Deltagelse i obligatorisk idræts- og seksualundervisning	39
5. Selvbestemmelse i relation til venskaber og fritidsliv	44
5.1 Selvbestemmelse i relation til valg af venner.....	45
5.2 Muligheder for at ses med venner af det modsatte køn	46
5.3 Deltagelse i fritidsaktiviteter	50
Litteraturliste	53
Bilag 1 - 5	55

FORORD

Denne rapport præsenterer resultaterne af Als Researchs undersøgelse af omfanget og karakteren af negativ social kontrol i grundskolens 6. - 8. klasse. Undersøgelsen er gennemført på opdrag fra Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) i perioden november 2017 – april 2018.

Undersøgelsens datagrundlag udgøres af en kombination af kvantitative og kvalitative data. I samarbejde med analyseinstituttet Epinion er der gennemført en landsdækkende spørgeskemaundersøgelse med deltagelse af over 1.400 grundskoleelever fordelt på folkeskoler samt privat- og friskoler. Endvidere er der gennemført en række dybdegående kvalitative interview med 22 elever og 17 lærere.

Als Research vil gerne takke de mange informanter, der har besvaret spørgeskemaet og/eller har ladet sig interviewe i forbindelse med undersøgelsen. Ligeledes en stor tak til de kontaktlærere på de enkelte skoler, som har hjulpet med at gennemføre surveyen i de enkelte klasser samt med at rekruttere informanter og opsætte interviewaftaler.

Undersøgelsen er gennemført af konsulent Mia Kathrine Jensen og chefkonsulent Bjarke Følner. Stud.scient.soc. Gustav Egede Hansen og stud.cand.mag. Anna Linnea Tufte har bistået undersøgelsen i relation til dataindsamling og efterbehandling af data.

Ansvar for resultater og konklusioner påhviler alene Als Research.

Bjarke Følner
Chefkonsulent, Als Research

1. INDLEDNING

1.1 Undersøgelsens baggrund

Negativ social kontrol ansues oftest i tilknytning til æresrelaterede konflikter. Disse kan fx handle om konflikter mellem unge og deres forældre/familie i relation til valg af partner, valg af uddannelse, frihed til at have en kæreste, forestillinger om betydningen af mødning, egne og familiens forventninger til en kommende partner, seksuelle erfaringer og seksuel orientering mv. Tidligere undersøgelser på området har derfor særligt fokuseret på at afdække karakteren og omfanget af negativ social kontrol blandt unge, som har afsluttet grundskolen, og som er over den seksuelle lavalder, da spørgsmål om valg af (videregående) uddannelse, seksualliv og valg af kæreste mv. er mest relevante for unge over 15 år.

Eksempelvis har kortlægningen *Ung i 2011 – Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser* undersøgt udbredelsen og karakteren af negativ social kontrol blandt unge på ungdomsuddannelser i alderen 15-20 år.¹ På lignende vis er den kvalitative interviewundersøgelse *Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund* (2014) gennemført med fokus på unge, som fortrinsvis er i alderen 18-25 år.² Og i notatet *Social kontrol blandt nydanskere og personer med dansk oprindelse* fra Medborgerskabundersøgelsen 2017, tages der udgangspunkt i svar fra personer i alderen 18-29 år, idet "*social kontrol især gør sig gældende i forhold til denne aldersgruppe*".³ De hidtidige undersøgelser viser samstemmende, at negativ social kontrol på en række områder er mere udbredt blandt minoritetsetniske unge – og særligt blandt minoritetsetniske piger.

Der har ikke tidligere i Danmark været gennemført undersøgelser vedrørende negativ social kontrol blandt elever i grundskolen. Med denne undersøgelse har Undervisningsministeriet ønsket at få belyst, om børn og unge begrænses i deres frihed allerede i grundskolen i relation til deltagelse i skole- og fritidsaktiviteter, socialt samvær med andre børn og unge mv. Ligeledes ønskes der mulighed for at sammenligne svarene på tværs af forskellige elevgrupper, herunder fx i relation køn og etnisk baggrund. Undersøgelsen sigter derfor mod at tilvejebringe viden om et aspekt af negativ social kontrol, som hidtil har været underbelyst.

1.2 Undersøgelsens formål

Undersøgelsen har til formål at bidrage med viden om *omfanget og karakteren af negativ social kontrol blandt børn og unge i grundskolens 6. - 8. klasse*. Mere specifikt har undersøgelsen til formål at besvare en række spørgsmål, der relaterer sig hertil:

- Hvornår er der tale om negativ social kontrol?
- Hvor udbredt er negativ social kontrol rettet mod børn og unge i grundskolen?
- Hvilke grupper i grundskolen udsættes for negativ social kontrol?

¹ Als Research (2011)

² Als Research (2014).

³ Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017)

- Hvordan kommer negativ social kontrol mod børn og unge i grundskolen til udtryk?
- Hvilke former for negativ social kontrol er børn og unge underlagt og er nogle former mere udbredte end andre?
- Hvem udøver den negative sociale kontrol?

Samlet skal undersøgelsens resultater styrke vidensgrundlaget for dermed at kvalificere og målrette indsatsen mod negativ social kontrol.

1.3 Undersøgelsens datagrundlag og metode

Undersøgelsen bygger på en kombination af kvantitative og kvalitative data. Nedenfor gives et kort oprids af de enkelte dele af datasættet. For en mere detaljeret beskrivelse af undersøgelsens datagrundlag og metode se *Bilag 1*.

Undersøgelsens kvantitative datagrundlag

Undersøgelsens kvantitative datagrundlag udgøres af besvarelserne fra en elektronisk spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt elever i grundskolens 6.-8. klasser. Spørgeskrammen er udviklet af Als Research og består af 32-34 spørgsmål⁴ omhandlende elevernes oplevelser af frihed, grænser og kontrol i relation til hverdagsliv, socialt samvær med andre elever, muligheder for deltagelse i skole- og fritidsaktiviteter mv. Med henblik på at teste elevernes forståelse af spørgsmålene, er der gennemført 3 fokusgruppeinterview med i alt 10 elever i 7. og 8. klasse, heraf 3 elever med etnisk minoritetsbaggrund. Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med Epinion, som har stået for opsætning af det elektroniske spørgeskema samt rekruttering af skoler til undersøgelsen.

Der er opnået i alt 1.441 besvarelser fra elever i de pågældende klassetrin fordelt på 27 forskellige skoler. Såvel folkeskoler (19 skoler) som fri- og privatskoler (8 skoler) er repræsenteret i undersøgelsen, ligesom der er opnået en fin geografisk spredning, således at der opnået besvarelser fra skoler i større og mindre byer og i Øst- såvel som i Vestdanmark.

Undersøgelsens spørgeskema er vedlagt som *Bilag 5*.

Undersøgelsens kvalitative datagrundlag

Undersøgelsens kvalitative data består af i alt 39 dybdegående interview med elever og lærere i grundskolens 6.- 8. klasse. Interviewene har haft til formål at uddybe og nuancere de temaer, som er blevet afdækket i undersøgelsens kvantitative del gennem elevernes egne såvel som lærernes perspektiver.

Informanter er rekrutteret på de skoler, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen. Kontaktpersoner på skolerne har været behjælpelige med at opsætte interviewaftaler med elever såvel som lærere. Eleverne og deres forældre er gjort opmærksomme på, at elevernes eventuelle deltagelse i interview er frivillig, og der er indhentet skriftlige samtykkeerklæringer fra elevernes forældre.

⁴ To af spørgsmålene har været betinget af specifikke svar på et foregående spørgsmål.

Der er gennemført i alt 22 interview med elever fra 6., 7. og 8. klasser. Af disse var 14 piger og 8 drenge. Hertil er der gennemført 17 interview med lærere. Alle interview er gennemført som individuelle face-to-face-interview på de pågældende skoler på baggrund af semistrukturerede interviewguides og i perioden februar – marts 2018. Interviewene har haft en varighed af 40-60 minutter. Alle interview er fuldt transskriberet.

Tabelvisninger

Som beskrevet i afsnit 1.1. har tidligere undersøgelser vist, at oplevelser med negativ social kontrol er væsentligt mere udbredt blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund, ligesom der ofte ses betydelige forskelle på tværs af køn.⁵ Rapporten giver derfor mulighed for at se svarfordelingerne på de enkelte spørgsmål fordelt på køn og etnisk baggrund. Ligeledes er det angivet, om der på det enkelte spørgsmål ses en signifikant sammenhæng i forhold til disse faktorer eller ej. I det omfang der ses en betydelig og signifikant sammenhæng med andre baggrundsfaktorer, som fx *oplevet trivsel* og *oplevet grad af religiøsitet*, er dette nævnt i teksten. Relevante krydstabeller for oplevet trivsel og oplevet grad af religiøsitet fremgår af *Bilag 4 - Krydstabeller*. Se også *Bilag 2 - Begrebsafklaring og definitioner* vedrørende undersøgelsens indeks for oplevet trivsel og grad af religiøsitet.

Der gøres i øvrigt opmærksom på, at svarfordelingerne i tabellerne er angivet i procent og afrundet til nærmeste hele tal. Enkelte kolonner summer derfor ikke nøjagtigt op til 100 %. For enkelte af tabellerne gælder det, at de viser svarfordelinger på *multiple choice* spørgsmål, og eleverne har følgelig haft mulighed for at angive flere svarmuligheder. Dette fremgår af en note ved de pågældende tabeller.

Yderligere har hver krydstabel en p-værdi, der er udregnet på baggrund af en χ^2 -test.

Anonymitet

Såvel i analysen som i afrapporteringen er alle informanter anonymiseret. Stednavne og personnavne er derfor udeladte eller anonymiserede.

Det skal tillige bemærkes, at enkelte citater har været udsat for en let omskrivning med henblik på at øge læsevenligheden, således at fyldord som '*øh*', '*agtig*' og '*altså*' er udeladte, når disse ikke bidrager med mening til det sagte, ligesom grammatiske eller sproglige fejl og vanskelige sætningskonstruktioner er tilrettede.

1.4 Begrebsafklaring og definitioner

I rapporten anvendes begreberne *negativ social kontrol*, *majoritetsetniske og minoritets-etniske elever*, *trivselsindeks* samt *oplevet grad af religiøsitet*. Begreberne er defineret nærmere i *Bilag 2*.

⁵ Se fx Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017) og Als Research (2011)

1.5 Rapportens opbygning

Rapporten er inddelt i 5 kapitler (hovedafsnit).

Kapitel 2 rummer rapportens konklusioner.

Kapitel 3 fokuserer på elevernes overordnede oplevelser med selvbestemmelse, kontrol, pres og sanktioner. Der ses bl.a. på elevernes frihed og begrænsninger i relation til deres eget udseende, valget om at bære eller ikke at bære religiøse symboler, samt deres oplevelser med kontrol, overvågning og/eller pres fra familie eller andre.

Kapitel 4 omhandler elevernes deltagelse i skolerelaterede aktiviteter og sociale arrangementer, herunder deres deltagelse i seksualundervisning og idrætsundervisning, samt deltagelse i skole- og klassefester, klassesure med overnatning (fx lejrskole) og fritidsklub.

Afslutningsvis fokuserer Kapitel 5 på elevernes oplevelser af frihed, selvbestemmelse og begrænsninger i relation til venskaber og fritidsliv.

2. KONKLUSIONER

Denne undersøgelse er baseret på en kvantitativ survey blandt 1.441 elever i grundskolens 6.-8. klasse, samt dybdegående kvalitative interview med 22 elever og 17 lærere. Det kvantitative datagrundlag gør det muligt at pege på *udbredelsen og omfanget* af elevernes oplevelser med forskellige former for begrænsninger og kontrol fra deres forældres eller andres side. Det kan fx være i relation til indflydelse på eget udseende/beklædning, indflydelse på egen fremtid, deltagelse i skolerelaterede aktiviteter og sociale arrangementer, samt muligheder for at ses med venner og deltage i fritidsaktiviteter.⁶ Endvidere har de gennemførte interview bidraget med nuancer og eksempler, der kan belyse *karakteren* af elevernes oplevelser med begrænsninger og kontrol på de ovenstående områder.

Det kan være vanskeligt at afgøre, hvornår oplevelser med begrænsninger og kontrol i relation til de ovennævnte områder kan siges at udgøre eksempler på negativ social kontrol. Undersøgelsen kan således alene pege på udbredelsen og karakteren af *indikationer* på negativ social kontrol.

Med negativ social kontrol forstås i denne undersøgelse former for begrænsninger eller kontrol, som er karakteriseret ved *at overtræde det enkelte barns rettigheder, ved at være gennemført ved hjælp af pres, tvang eller vold og/eller ved at påvirke barnets trivsel betydeligt i negativ retning*. I det omfang resultaterne i denne undersøgelse indikerer, at elever har været udsat for sådanne former for begrænsninger eller kontrol tales der således om *indikationer* på negativ social kontrol.⁷

På baggrund af undersøgelsens datagrundlag og begrebsdefinitioner kan det overordnet konkluderes, at:

- De fleste elever i grundskolens 6.-8. klasse oplever en relativt høj grad af selvbestemmelse i forhold til de spørgsmål, der er stillet i undersøgelsen. For det store flertal af elevernes vedkommende ses der således *ikke* indikationer på forekomst af negativ social kontrol. Dette forhold gælder på tværs af køn og etnisk baggrund. Undersøgelsen viser eksempelvis:
 - At et stort flertal af eleverne ikke oplever begrænsninger i forhold til valg af tøj, sko og eventuel makeup eller i forhold til at vælge, om de ønsker at bære tørklæde eller andre religiøse symboler (som fx kors eller kalot).
 - At hovedparten af eleverne ikke oplever at føle sig kontrolleret af deres familie eller at blive presset til at kontrollere andre i deres familie.
 - At de fleste elever gerne må have et aktivt skole- og fritidsliv, som modsvarer deres alder. De har lov til at deltage i skolens seksualundervisning og idrætsundervisning,

⁶ Se også Bilag 1 om undersøgelsens datagrundlag og metode.

⁷ Se Bilag 2 for begrebsafklaringer og definitioner af *negativ social kontrol*, *minoritetsetniske- og majoritetsetniske elever*, *trivselsindeks* samt *oplevet grad af religiøsitet*.

ligesom de gerne må deltage i skolerelaterede aktiviteter såsom fritidsklub, klassefester, lejrskoleture mv. for deres familie.

- At flertallet af eleverne oplever, at de har lov til selv at vælge deres venner, til at ses med venner af det modsatte køn og til at deltage i fritidsaktiviteter efter skoletid for deres familie.

- Et mindretal af eleverne i 6.- 8. klasse oplever imidlertid at blive udsat for forskellige former for begrænsninger og kontrol i forhold til én eller flere af de ovenfor nævnte områder – og i en række tilfælde indikerer datamaterialet, at der er tale om *negativ social kontrol*. Det gælder særligt i relation til elever, som oplever:
 - At de bliver kontrolleret af andre elever på skolen
 - At de bliver presset til at kontrollere deres søskende eller andre
 - At deres familie ”mange gange” har kontrolleret deres mobil, computer, dagbog eller taske mod deres vilje
 - At de bliver udsat for fysisk vold eller trusler om vold fra deres forældre eller fra andre familiemedlemmers side
 - At de kun i nogen grad kan bestemme over deres udseende (fx valg af tøj og sko)
 - At deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje
 - At de ikke må ses med venner af det modsatte køn i fritiden
 - At de ikke må deltage i seksualundervisning
 - At de ikke må gå i fritidsklub

Nedenfor gennemgås undersøgelsens væsentligste konklusioner med særligt fokus på de elever, som har oplevet en eller flere af de ovenstående former for begrænsninger eller kontrol. I de tilfælde, hvor der ses indikationer på negativ social kontrol er dette ekspliciteret (fx mistriivsel, brug af pres, tvang eller vold og/eller brud på børns rettigheder), ligesom det er angivet, når svarfordelingerne i væsentlig grad adskiller sig fra hinanden fordelt på køn og/eller etnisk baggrund.

Oplevelser med kontrol

7% af eleverne oplever, at de bliver kontrolleret af andre elever på skolen, og de mistrives i højere grad end deres klassekammerater, der ikke oplever denne form for kontrol.

8% af eleverne oplever, at de i høj grad eller meget høj grad bliver kontrolleret af deres familie eller andre. Igen ses der en sammenhæng med mistriivsel. De elever, som føler sig kontrolleret af deres familier, oplever således også en højere grad af mistriivsel. Denne sammenhæng med mistriivsel ses også i relation til det mindretal på 4% af eleverne, som oplever at nogen har presset dem til at kontrollere deres søskende eller andre i deres familie.

Det samme gælder for det mindretal på 4% af eleverne, som har oplevet, at deres familie mange gange har kontrolleret deres mobil, computer eller dagbog eller kigget i deres taske mod deres vilje. Piger med minoritetsetnisk baggrund (6%) og drenge med majoritetsetnisk baggrund (5%) oplever dette lidt oftere end drenge med minoritetsetnisk baggrund og piger med majoritetsetnisk baggrund (begge 2%). Igen ses der her en negativ sammenhæng med

trivsel. Hertil kommer, at denne form for kontrol er et brud med børns ret til privatliv (jf. FNs Børnekonvention). Endelig viser datamaterialet en sammenhæng i relation til oplevelser med fysisk vold. De elever, som oplever at deres familie kontrollerer deres mobil, computer mv. mod deres vilje, oplever således også i højere grad at være blevet udsat for fysisk vold.

Samlet set indikerer de ovenstående sammenhænge dermed, at de ovennævnte mindretal af elever bliver udsat for negative former for social kontrol. I dette lys er det endvidere bekymrende, at de fleste af de børn, som oplever at blive kontrolleret af deres familie eller andre, har valgt *ikke* at fortælle det til en voksen.

Endelig viser undersøgelsen, at det især er mødre, der udøver kontrollen. Blandt de elever, som i højere eller mindre grad føler sig kontrolleret, oplever 86% således, at deres mor er udøver (eller medudøver) af kontrollen.

Oplevelser med fysisk vold og trusler herom

7% og 8% af eleverne har oplevet hhv. at blive truet med og at blive udsat for grov fysisk vold (at blive slået eller sparket) af deres forældre eller af andre i familien enten enkelte gange eller mange gange. Andelen, som har oplevet at blive udsat for vold enkelte gange, er lidt højere blandt de minoritetsetniske elever end blandt de øvrige elever.

Fysisk vold mod børn i en familie kan hænge sammen med flere forskellige årsager – herunder fx med alkoholisme, stofmisbrug eller psykisk sygdom hos forældre – og det kan derfor ikke uden videre antages, at volden i sig selv nødvendigvis er en indikation på negativ social kontrol. Imidlertid ses der som nævnt ovenfor en sammenhæng mellem de elever, som har været udsat for fysisk vold, og de elever som svarer, at deres familie *mange gange* har kontrolleret deres mobil, computer mv. mod deres vilje. Dette kan indikere, at der for en del af de voldsudsatte elevers vedkommende er tale om vold relateret til negativ social kontrol.

De elever, som har oplevet vold eller voldstrusler, oplever også en højere grad af mistriivsel end de øvrige elever, ligesom volden naturligvis udgør et brud på børns rettigheder. I relation til lovgivningen, viser undersøgelsen i øvrigt, at langt hovedparten af eleverne – svarende til 97% på tværs af køn og etnisk baggrund – er bekendt med det forhold, at det er forbudt for forældre at slå deres børn i Danmark.

Begrænset selvbestemmelse i relation til udseende (fx valg af tøj, sko og evt. makeup)

Undersøgelsens datamateriale giver ikke grundlag for at konkludere, at manglende selvbestemmelse i forhold til at gå med tørklæde eller andre religiøse symboler er et udbredt problem i relation til negativ social kontrol blandt elever i 6.-8. klasse.

Til gengæld viser undersøgelsen, at et mindretal af eleverne oplever, at de kun *i nogen grad* oplever selvbestemmelse i relation til deres udseende (fx valg af tøj, sko og evt. makeup), og at denne gruppe elever oplever en højere grad af mistriivsel end deres klassekammerater. Blandt de minoritetsetniske piger oplever 21% selvbestemmelse *i nogen grad*, mens andelen ligger mellem 8% og 10% blandt de øvrige elever.

Frygt for manglende indflydelse på egen fremtid

Et mindretal på 6% af eleverne er bange for, at deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje. Her ses en overrepræsentation af minoritetsetniske elever – og særligt minoritetsetniske piger. Således er 13% af de minoritetsetniske piger og 8% af de minoritetsetniske drenge bange for, at deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje, mens det gælder for hhv. 5% og 6% af de majoritetsetniske piger og drenge. Samtidig ses der en højere grad af mistrivsel blandt de elever, som oplever denne form for frygt, end der gør blandt de elever, som ikke er bange.

Begrænsninger i forhold til at ses med venner af det modsatte køn

Mens et stort flertal af de majoritetsetniske elever oplever, at de gerne må ses med venner af det modsatte køn i deres fritid, så gælder dette for betydeligt færre elever med etnisk minoritetsbaggrund. *Blandt drenge med etnisk minoritetsbaggrund oplever 66%, at de gerne må ses med pigevenner i deres fritid, mens det samme gælder for 92% af de majoritetsetniske drenge.*

Forskellen er endnu mere udtalt for de minoritetsetniske pigers vedkommende. Således oplever blot 43% af de minoritetsetniske piger, at de gerne må ses med drengevenner i deres fritid, mens det gælder for 88% af de majoritetsetniske piger. 21% af de minoritetsetniske piger svarer direkte 'Nej' på spørgsmålet, mens 28% svarer 'Ved ikke'. Til sammenligning svarer 2% af de øvrige piger 'Nej', mens 10% svarer 'Ved ikke'.

Ligeledes viser datamaterialet en sammenhæng med negativ trivsel på dette område. De elever, som oplever, at de ikke må ses med drengevenner i deres fritid, oplever således også en højere grad af mistrivsel end de elever, der ikke oplever denne begrænsning

Begrænsninger i forhold til at deltage i seksualundervisning

6% af de minoritetsetniske piger og 10% af de minoritetsetniske drenge må ikke deltage i den lovpligtige seksualundervisning, mens det gælder for 1% af de majoritetsetniske elever. Hertil er der et betydeligt mindretal på 29% af de minoritetsetniske elever, der ikke ved, om de må deltage.

Også på dette område ses der således en tydelig forskel mellem besvarelserne fra de minoritetsetniske og de majoritetsetniske elever. Og i lighed med de ovenfor nævnte områder, ses der også her en negativ trivsel. De elever, som oplever at de ikke må deltage i seksualundervisning for deres familie, oplever således også en højere grad af mistrivsel end de elever, som oplever at de gerne må deltage. Dette indikerer, at der er tale om en negativ form for social kontrol.

Undersøgelsen viser i øvrigt, at 18% af eleverne svarer 'Nej' på spørgsmålet: "Er der seksualundervisning i din klasse eller på din skole?", mens 21% svarer 'Ved ikke'. Dette indikerer, at et mindretal af landets grundskoler har problemer med at leve op til deres lovmæssige undervisningsforpligtelse på området, og/eller at der på disse skoler bliver gennemført en form for seksualundervisning, der opleves som enten mangelfuld eller utydelig af eleverne. I relation til forebyggelse af negativ social kontrol er dette bekymrende, da seksualundervisning kan spille en væsentlig og positiv rolle i relation hertil.

Begrænsninger i forhold til at gå i fritidsklub

8% af de minoritetsetniske piger oplever, at de ikke må gå i fritidsklub for deres familie, mens 14% af de minoritetsetniske piger er i tvivl om de må. Dette adskiller sig betydeligt fra de øvrige elevgrupper, da der samlet set er 2% af eleverne, som oplever denne begrænsning og 8%, som er i tvivl. Køn har således en væsentlig betydning for, om etniske minoritetselever oplever, at de gerne må gå i fritidsklub.

Selvom der kan være flere årsager til, at elever ikke får lov til at gå i fritidsklub, så indikerer den tydelige kønsforskel, at der kan være tale om forskelsbehandling på baggrund af køn. Hertil kommer, at de elever, som svarer, at de ikke må gå i fritidsklub, også oplever en højere grad af mistro. Begge forhold er således indikationer på mulig forekomst af negativ social kontrol.

Sammenhæng med oplevet grad af religiøsitet

På en række forskellige spørgsmål viser undersøgelsen en sammenhæng mellem elevernes svarfordelinger og elevernes oplevelse af deres families grad af religiøsitet. Sammenhængens størrelse varierer for de forskellige spørgsmål, men der er en signifikant sammenhæng.

Undersøgelsen viser således, at de elever, som oplever at komme fra religiøse eller meget religiøse familier:

- Er mere tilbøjelige til at være bange for, at deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje
- I mindre grad svarer, at de gerne må deltage i klassesport med overnatning for deres familie (fx lejrskole)
- I mindre grad svarer, at de gerne må gå i fritidsklub for deres familie
- I mindre grad svarer, at de gerne må deltage i seksualundervisning for deres familie
- I mindre grad svarer, at de gerne må ses med venner af det modsatte køn i deres fritid

I *Bilag 4* fremgår det, hvorledes svarfordelingerne ser ud for de elever, der oplever at komme fra ikke- eller mindre religiøse familier sammenlignet med elever fra oplevet religiøse eller meget religiøse familier, på ovennævnte spørgsmål.⁸

Disse sammenhænge indikerer, at negativ social kontrol på en række områder kan være mere udbredt i familier, hvor religion opleves at spille en betydelig rolle.

⁸ Se *Bilag 4*, Tabel 2.6, 2.16, 2.17, 2.18, 2.19, 2.22, 2.23, 2.24, 2.25, 2.27, 2.28

3. OPLEVELSER MED SELVBESTEMMELSE, KONTROL, PRES OG SANKTIONER

Negativ social kontrol kan blandt andet komme til udtryk gennem forskellige former for begrænsninger af børn og unges mulighed for at få indflydelse på deres egen fremtid samt deres udseende/beklædning.

I den første del af dette kapitel fremlægges undersøgelsens resultater i forhold til:

- Elevernes oplevede grad af selvbestemmelse i relation til udseende/beklædning
- Elevernes oplevede grad af selvbestemmelse i relation til deres fremtid
- Elevernes oplevelser med grader af kontrol fra deres families og andres side

Selvom en andel af eleverne oplever kontrol eller begrænsninger i relation til ovenstående, er det indledningsvis vigtigt at fremhæve, at det ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at disse elever er udsat for negativ social kontrol (jf. definitionen i *Bilag 2*).

De adspurgte elever i denne undersøgelse er fortrinsvis mellem 12 og 14 år og befinder sig i grænselandet mellem barndom og ungdom. De er endnu ikke myndige, og hovedparten er under den seksuelle lavalder. Som sådan har deres forældre derfor både ret og pligt til at yde børnene omsorg og beskyttelse, herunder til fx at hjælpe deres børn med at være passende påklædt i forhold til vejret, til at beskytte deres børn mod seksuelle overgreb og til at træffe beslutninger om, hvad der er det bedste for deres børn. I visse tilfælde vil børn kunne opfatte sådanne former for omsorg og beskyttelse som 'kontrol' eller som manglende selvbestemmelse, selvom der ikke er tale om negativ social kontrol.

Som beskrevet i begrebsafklaringen (*Bilag 2*) kan der dog tales om *negativ social kontrol*, når der er indikationer på, at kontrol og begrænsninger bliver gennemført ved hjælp af "*pres, tvang eller vold*", overskrider barnets grundlæggende rettigheder og/eller påvirker barnets trivsel betydeligt i negativ retning. Til belysning af disse forhold gennemgår dette kapitel endvidere undersøgelsens resultater i relation til:

- Elevernes oplevelser med pres i forhold til at kontrollere søskende eller andre
- Elevernes oplevelser med fysisk vold og/eller trusler om vold
- Elevernes grad af kendskab til det forhold, at det er forbudt at slå børn i Danmark
- Elevernes oplevelser med kontrol/pres udøvet af andre elever

Igen er det vigtigt at fastslå, at elevernes svar på disse spørgsmål alene kan være med til at *indikere* omfanget og karakteren af den faktisk forekommende negative sociale kontrol. Oplevelser med vold kan eksempelvis også være relateret til årsager, som ikke nødvendigvis omhandler negativ social kontrol.

3.1 Selvbestemmelse i relation til udseende og beklædning

Undersøgelsen viser, at et flertal af de adspurgte elever oplever en betydelig grad af selvbestemmelse i relation til eget udseende. På spørgsmålet: "I hvor høj grad oplever du, at du selv kan bestemme over dit udseende, fx i forhold til tøj, sko og evt. makeup?" svarer 87% af eleverne således 'I høj grad' eller 'I meget høj grad':

TABEL 1

"I hvor høj grad oplever du, at du selv kan bestemme over dit udseende fx. i forhold til tøj, sko og evt. makeup?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	42	52	41	47	46
I høj grad	47	39	32	38	41
I nogen grad	8	8	21	10	10
I mindre grad	2	1	1	2	1
Slet ikke	1	0	1	1	0
Ved ikke	0	0	3	2	1
Ønsker ikke at svare	0	0	1	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Som det fremgår af *Tabel 1*, er det de majoritetsetniske drenge, der oplever at have den største grad af selvbestemmelse i relation til deres udseende. I denne gruppe svarer hele 91%, at de *i høj grad* (39%) eller *i meget høj grad* (52%) selv kan bestemme over deres udseende. Den gruppe, der oplever den mindste grad af selvbestemmelse på området, er de minoritetsetniske piger. Her oplever 73% en tilsvarende grad af selvbestemmelse. Samtidig er der i denne gruppe en markant højere andel, nemlig 21%, der angiver, at de kun *i nogen grad* oplever selv at kunne bestemme over deres udseende.

På tværs af køn og etnisk baggrund er der 1% af de adspurgte elever, der svarer, at de *i mindre grad* eller *slet ikke* oplever at have selvbestemmelse på dette punkt.

I de kvalitative interviews fortæller flere af de interviewede elever, at de begrænsninger, som deres forældre pålægger dem i relation til deres udseende, hovedsageligt handler om, at de skal være tilstrækkeligt klædt på i forhold til vejret. Enkelte af de majoritetsetniske piger fortæller ligeledes, at deres forældre ikke ønsker, at de går i meget udfordrende tøj, men eftersom de interviewede piger heller ikke selv ønsker at gå klædt sådan, har dette ikke været en kilde til konflikt.

I relation til gruppen af piger med etnisk minoritetsbaggrund viser interviewmaterialet et mere komplekst billede. Flere af de interviewede piger med minoritetsetnisk baggrund svarer således, at de helt selv bestemmer, hvordan de vil gå klædt, samt at der ikke er regler for,

hvad de må og ikke må have på. Men adspurgt konkret, om de eksempelvis må iklæde sig shorts og/eller t-shirts, svarer flere af de interviewede piger 'Nej' med henvisning til deres religion, oprindelsesland og/eller kultur.

Her to eksempler fra interviewene:

[Elev 1, pige, 15 år]

"Hvem bestemmer, hvad du må have på, og hvad du ikke må have på?"

- *Det gør jeg.*

Er der nogle regler for, hvad du må have på, og hvad du ikke må have på?

- *Nej.*

Skal du have lange ærmer på?

- *Ja. Og tørklæde på.*

Ok. Og lange bukser?

- *Mmm."*

[Elev 2, pige, 15 år]

"Hvor meget bestemmer du i forhold til din familie, for eksempel hvordan du vil se ud i forhold til tøj, sko og så videre?"

- *Det har jeg total kontrol over selv.*

Det bestemmer du selv?

- *Ja.*

Er der nogen regler for, hvad du skal have på og ikke skal have på?

- *Næ.*

Hvad med lange ærmer og lange bukser?

- *Det er fordi, at jeg jo går med tørklæde, ikke. Så må man ikke have kortærmet på og sådan noget. Men jeg finder noget passende, for eksempel til sommeren."*

Adspurgt abstrakt eller på et overordnet niveau svarer de interviewede piger således, at de 'bestemmer selv', samt at der ikke er regler for deres påklædning, men når der i interviewene spørges til konkrete forhold eller eksempler, svarer flere, at der er begrænsninger for deres påklædning. Imidlertid er det samtidig tydeligt, at flere af de minoritetsetniske piger ikke forholder sig kritisk til reglerne for deres påklædning og betragter dem som mere eller mindre 'naturlige'.

Selvom undersøgelsen viser, at der kun er et lille mindretal af de adspurgte elever, der oplever omfattende former for kontrol og begrænsninger i forhold til deres valg af udseende /beklædning, så viser datamaterialet dog samtidig en signifikant sammenhæng med oplevet trivsel. De elever som i spørgeskemaundersøgelsen har svaret, at de kun *i mindre grad* eller *slet ikke* selv kan bestemme over deres udseende, oplever således gennemsnitligt flere former for mistrivsel end de øvrige elever (se *Bilag 4, Tabel 2.4*)

Interviewmaterialet giver kun i begrænset omfang mulighed for at belyse denne sammenhæng kvalitativt. Der er dog gennemført et enkelt interview med en minoritetsetnisk pige, der oplever begrænsningerne som en belastning. I hendes tilfælde handler det ikke om et pres fra forældrenes eller familiens side, men i stedet om, at hun oplever at måtte leve et dobbeltliv, hvor der i forhold til beklædning skal balanceres mellem hendes egne ønsker om at leve et 'almindeligt' liv og så hensynet til de normer og værdier, som findes blandt muslimer i familiens nærmiljø:

"Nu bor vi i et kvarter, hvor der også er andre muslimer, så min far og mor, de siger: 'Hvis du vil have shorts på, så skal det helst være der, hvor der ikke er så mange muslimer', fordi de kan godt have fordomme om én og tænke: 'Du er muslim. Du går i shorts!'. Fordi muslimer ofte dækker sig, og min familie er sådan, ikke ligeglad, men en lille smule, så kan de godt tænke sådan: 'Hvis du vil gå med shorts, så skal de ikke være alt for korte, fordi folk kan godt kigge så meget på dig' og sådan nogle ting. Så tager jeg shorts på, når jeg fx er på McDonald's eller et eller andet sted, hvor der er mange mennesker, som ikke er muslimer (...) Så tænker jeg, at jeg ikke gider at være muslim nogle gange. Men ellers så tænker jeg, at jeg er stolt af at være muslim, fordi det er dét, der har skabt mig." (Pige, 16 år)

Selvbestemmelse i relation til tørklæde og andre religiøse symboler, fx kors eller kalot

I debatten om flygtninge og indvandrere er tørklædet i visse sammenhænge blevet fremhævet som en central indikator for negativ social kontrol. Imidlertid er det ikke tidligere blevet undersøgt, om der kan dokumenteres en sammenhæng, og herudover er det muslimske tørklæde blot ét blandt flere religiøse symboler og/eller beklædningsgenstande, som børn og unge potentielt kan opleve et pres fra forældre eller andre familiemedlemmer til at bære.

Undersøgelsen har derfor spurgt eleverne: "I hvilken grad oplever du, at du selv må vælge, om du vil gå med tørklæde eller andre religiøse symboler, fx. kors eller kalot?"

TABEL 2

"I hvor høj grad oplever du, at du selv må vælge om du vil gå med tørklæde, eller andre religiøse symboler, fx. kors eller kalot?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	49	51	61	51	52
I høj grad	18	14	13	17	16
I nogen grad	7	5	6	6	6
I mindre grad	2	2	1	3	2
Slet ikke	1	4	3	2	2
Ved ikke	20	22	14	13	20
Ønsker ikke at svare	2	3	1	8	3
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,001

Ovenstående *Tabel 2* viser, at et flertal af de adspurgte elever, svarende til samlet set 68% på tværs af køn og etnicitet, i meget høj grad (52%) eller i høj grad (16%) oplever, at de selv må vælge, om de vil gå med religiøse symboler. De minoritetsetniske piger er den gruppe, der oplever den største grad af selvbestemmelse med samlet set 74%, der svarer 'I høj grad' eller 'I meget høj grad' på spørgsmålet. Ligeledes kan det bemærkes, at det er et fåtal af eleverne (4%), der oplever, at de kun i mindre grad eller slet ikke har mulighed for selv at vælge.

Herudover fremgår det af *Tabel 2*, at der er et betydeligt mindretal af de adspurgte elever, der er i tvivl, om de selv må vælge, hvorvidt de vil bære religiøse symboler, samt at det særligt er de majoritetsetniske elever, med hhv. 20% af pigerne og 22% af drengene, der angiver at være i tvivl. Såvel piger (14%) som drenge (13%) med etnisk minoritetsbaggrund er således mindre i tvivl om, hvorvidt de selv må bestemme, om de vil bære religiøse symboler.

Eleverne i undersøgelsen er endvidere blevet spurgt: "I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?" Her viser resultaterne, at de majoritetsetniske elever gennemsnitligt set oplever at komme fra familier, som er markant mindre religiøse end de minoritetsetniske elevers familier (se *Bilag 4, Tabel 2.2*). At de majoritetsetniske elever i højere grad svarer, at de er i tvivl om, hvorvidt de selv bestemmer, om de vil bære religiøse symboler, kan følgelig bero på, at spørgsmålet for dem er mere 'hypotetisk'.

Religiøse symboler som kors, kalot og tørklæde kan således antages at være mere præsente i religiøse familier, hvorfor elever fra mere religiøse familier i højere grad er bevidste om deres grad af selvbestemmelse i relation hertil. Undersøgelsens kvantitative data viser således også, at der er en tendens til, at elever, som oplever at komme fra mindre religiøse familier, eller er i tvivl om deres families grad af religiøsitet, også oplever en højere grad af tvivl i forhold til om de må vælge at gå med religiøse symboler (se *Bilag 4, Tabel 2.5*).

I de gennemførte interviews fremhæver de interviewede piger med muslimsk baggrund, at de er særdeles bevidste om deres selvbestemmelse i relation til, om de vil bære tørklæde, samt at deres oplevede grad af selvbestemmelse er høj. Både de piger, der ved interviewene bar tørklæde, og de, der ikke gjorde, udtrykte enstemmigt, at valget såvel som fravalget af tørklædet var deres eget.

Enkelte af de interviewede lærere udtrykker imidlertid tvivl om, hvorvidt pigerne reelt er frie til at vælge eller fravælge tørklædet. En af lærerne siger fx:

"Jeg tror ikke på, at det er deres eget valg. Jeg synes, at man godt kan spotte dem, hvor det virker som om, at der er en sund snak omkring den der religion. Men der er også nogle gange, hvor religionen kan blive dyrket i en grad, hvor jeg tænker, 'Jeg tror sgu ikke på dig, når du står der og siger sådan'. Sådan havde jeg det med hende pigens der. [Interviewpersonen refererer til en somalisk pige, der var på en længerevarende rejse til Somalia med sin familie, og vendte hjem med tørklæde på.] 'Når du står og siger til mig, at du selv har valgt det, dig som er fyldt med så mange meninger og holdninger. Du har ikke selv valgt det der'. Hun havde ikke selv valgt det. Jeg tror simpelthen bare, at det ville have været for forkert for hende, hvis hun ikke havde gjort det."

Som vist i *Tabel 2* er der imidlertid relativt få elever, som direkte adspurgt svarer, at de kun i *mindre grad* eller *slet ikke* selv kan vælge, om de vil gå med tørklæde eller andre religiøse symboler. Ligeledes ses det, at mindretallet udgøres af et sted mellem 3% og 6% af de forskellige elevgrupper og er dermed relativt jævnt fordelt på tværs af køn og etnisk baggrund.

3.2 Selvbestemmelse i relation til egen fremtid

Undersøgelsens kvantitative data viser, at 85% af de adspurgte elever svarer 'Nej' på spørgsmålet: "Er du er bange for, at din familie lægger planer for din fremtid mod din vilje?"

TABEL 3

"Er du bange for, at din familie lægger planer for din fremtid mod din vilje?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	5	6	13	8	6
Nej	88	86	71	79	85
Ved ikke	7	7	12	11	8
Ønsker ikke at svare	0	0	3	2	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Som det fremgår af ovenstående *Tabel 3*, er andelen af minoritetsetniske elever, der entydigt

svarer 'Nej' på spørgsmålet, dog noget mindre end andelen blandt de majoritetsetniske elever. Således ses det, at hhv. 71% og 79% af de minoritetsetniske piger og drenge svarer 'Nej', mens andelen for de majoritetsetniske elever ligger på hhv. 88% (af pigerne) og 86% (af drengene).

Samtidig er andelen af minoritetsetniske elever, der svarer 'Ved ikke' på hhv. 12% og 11% mod 7% blandt de øvrige elever. Endelig er de minoritetsetniske piger den gruppe, der oftest svarer, at de er bange for, at deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje. 13% af de adspurgte minoritetsetniske piger svarer således bekræftende på dette, mens andelen ligger på 8% blandt de minoritetsetniske drenge og 5-6% blandt de majoritetsetniske elever.

Undersøgelsens kvantitative data viser tillige, at der er en sammenhæng mellem elevernes oplevede grad af religiøsitet i familien, og deres bekymring for, at der bliver lagt planer for deres fremtid mod deres vilje: Jo mere betydning eleverne oplever, at religion har for deres familie, des mere tilbøjelige er de til at svare, at de er bange for at deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje (se *Bilag 4, Tabel 2.6*).

I undersøgelsens kvalitative interviews er der ingen af de interviewede elever, der tilkendegiver en bekymring for, at deres forældre eller andre familiemedlemmer lægger planer for deres fremtid mod deres vilje.

Enkelte af de interviewede lærere giver dog udtryk for en oplevelse af, at nogle minoritetsetniske forældre har høje forventninger til deres børns uddannelsesvalg, som ikke modsvarer elevernes faglige formåen, og hvor vanskelighederne skærpes af, at forældrene ikke har kompetencer til at hjælpe eleverne. En af lærerne siger fx:

"Der er mange af vores tosprogede børn, hvor dét, man kan blive, er læge eller advokat, og det kommer de aldrig til at blive. Der er forventninger til drengene, der skal være læger og pigerne, der skal være tandlæger. Og ingeniøren ligger her. Så forventninger er der, det er helt klart, på begge sider. Jeg ser i højere grad et forventningspres hos de tosprogsforældre, som er ringe stillede, og som har nogle rigtig store ambitioner på deres børns vegne, men som ikke har mulighed for at hjælpe dem derhen. Hvorimod vores dansk-etniske familier, som har høje uddannelser, også stiller høje krav til børnene, men kan hjælpe dem på vej. Og allerede der, er de jo mega-godt stillet i forhold til de andre."

Selvom det er positivt at bemærke, at flertallet af de adspurgte elever ikke oplever, at deres familie lægger planer for dem mod deres vilje, så viser undersøgelsen samtidig, at der er betydelig grund til at bekymre sig for det mindretal af elever, som oplever dette. Således viser undersøgelsens data, at psykisk mistrivsel er markant mere udbredt blandt de elever, der er bange for, at familien lægger planer for deres fremtid mod deres vilje (se *Bilag 4, Tabel 2.7*)

3.3 Elevernes oplevelser af kontrol og sanktioner fra forældre og familie

På det overordnede spørgsmål: *"I hvilken grad oplever du, at du bliver kontrolleret af din familie eller andre?"* svarer flertallet af eleverne – på tværs af køn og etnicitet – at de *slet ikke* eller kun *i mindre grad* oplever dette. Imidlertid er der også her et mindretal af de adspurgte elever, der oplever at føle sig kontrolleret af deres familier eller andre.

Som det fremgår af nedenstående *Tabel 4*, angiver samlet set 8% af respondenterne, at de *i høj grad* (6%) eller *i meget høj grad* (2%) oplever, at deres familier eller andre kontrollerer dem.

Besvarelsene i *Tabel 4* fordeler sig tilnærmelsesvist jævnt på tværs af køn og etnisk baggrund. Dog er der en større andel af pigerne med etnisk minoritetsbaggrund, der svarer *'Ved ikke'* på spørgsmålet, nemlig 17% (mod 8-11% blandt de andre grupper), og en større andel af drengene med etnisk minoritetsbaggrund, der ikke ønsker at svare på spørgsmålet (7% mod 1-2% blandt de øvrige elevgrupper).

TABEL 4

"I hvilken grad oplever du, at du bliver kontrolleret af din familie eller andre?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drengene med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drengene med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	2	2	3	2	2
I høj grad	5	6	6	8	6
I nogen grad	17	17	17	21	17
I mindre grad	38	37	26	28	35
Slet ikke	26	29	29	24	27
Ved ikke	11	8	17	11	10
Ønsker ikke at svare	1	2	1	7	2
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Overordnet bør det bemærkes, at den relativt store andel respondenter, der svarer *'Ved ikke'* på spørgsmålet, kan dække over flere faktorer, herunder at spørgsmålet kan være vanskeligt for eleverne at svare på, ligesom forståelsen af ordet *kontrollere* kan variere afhængig af elevernes alder, baggrund og erfaringer.

I interviewundersøgelsen er spørgsmålet ofte blevet uddybet for eleverne med eksempelvis *"I hvilken grad oplever du, at din familie eller andre fx holder øje med, hvem du omgås eller snakker med, hvordan du opfører dig osv.?"*

Undersøgelsen kvalitative interviews belyser kun i begrænset omfang oplevelser blandt elever, som oplever at blive kontrolleret af deres familie eller andre. Interviewmaterialet indeholder dog interview med to elever, begge med minoritetsetnisk baggrund, der tilkendegiver, at deres forældre holder nøje øje med deres gøren og laden.

Den ene elev fortæller eksempelvis, at han skal komme direkte hjem efter skole, og såfremt han ikke gør det, ringer hans mor og *"stiller en hel masse spørgsmål om, hvor jeg har været, og hvad jeg har lavet."* Drengen oplever moderens spørgsmål som et udslag af bekymring for ham, men også som en belastning:

"Jeg synes, det er lidt irriterende. (...) Jeg kan ikke lide, at der er folk, der stiller mig mange spørgsmål, jeg bliver sådan 'åhhhh' i mit hoved. Jeg kan ikke følge med på en måde." (Dreng, 13 år)

Den anden elev fortæller, at der blandt de familier i området, som har samme kulturelle baggrund som hendes egen, er en tilbøjelighed til at sladre, særligt om piger, der bryder normerne for accepteret adfærd, samt at forældrekontrollen handler om at forebygge sladder:

"Det er fordi, at nogle af dem, de tager sådan rigtig korte bukser på, og deres trøjer kan godt være gennemsigtige, og sådan noget. Og så går de udenfor i rigtig lang tid også om natten og alt det. Så sladrer de meget [voksengenerationen]. Så mine forældre... Faktisk min mor for det meste, hun holder så meget øje med min storesøster og mig, sådan så at vi ikke bliver ligesom dem." (Pige, 14 år)

Mens der er tale om et mindretal af eleverne, der angiver at føle sig kontrolleret af deres familie eller andre, er det samtidig værd at bemærke, at der er en tydelig sammenhæng mellem oplevelsen af at føle sig kontrolleret og psykisk mistrivsel (se *Bilag 4, Tabel 2.8*).

Hvem udøver kontrollen?

Tidligere undersøgelser i både Danmark og Sverige har vist, at mødre ofte er blandt de primære udøvere af negativ social kontrol.⁹ I denne undersøgelse ses et lignende mønster. For de elever, der oplever at føle sig kontrolleret, viser undersøgelsens kvantitative data således, at det særligt er elevernes mødre, der udøver kontrollen.

Som det fremgår af nedenstående *Tabel 5* svarer samlet set 86% af de elever, der oplever at føle sig kontrolleret, at deres mor er udøver (eller medudøver) af kontrollen. Dette gælder på tværs af køn og etnisk baggrund.

⁹ Ungdomsstyrelsen (2009) og Als Research (2011).

TABEL 5

"Hvem er det, der kontrollerer dig?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund	Drenge med dansk eller vestlig baggrund	Piger med ikke-vestlig baggrund	Drenge med ikke-vestlig baggrund	Total
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Min mor	86 (121)	85 (120)	84 (32)	87 (34)	86 (307)
Min far	68 (95)	71 (101)	58 (22)	79 (31)	69 (249)
Min søster/søstre	18 (25)	11 (16)	29 (11)	13 (5)	16 (57)
Min bror/brødre	6 (8)	8 (12)	16 (6)	15 (6)	9 (32)
Andre i familien	14 (19)	9 (13)	5 (2)	23 (9)	12 (43)
Andre uden for familien	16 (22)	11 (15)	3 (1)	8 (3)	11 (41)
Ønsker ikke at svare	8 (11)	6 (8)	5 (2)	5 (2)	6 (23)
Total	215 (301)	201 (285)	200 (76)	231 (90)	210 (752)
Cases	140	142	38	39	359

P-værdi: 0,001. Antal respondenter (n) er angivet i parentes under andelen for hver svarmulighed, da der er tale om et multiple choice-spørgsmål. I tabellen indgår kun de elever, som har svaret 'I meget høj grad', 'I høj grad' eller 'I nogen grad' på spørgsmålet: "I hvilken grad oplever du, at du bliver kontrolleret af din familie eller andre?".

Næst efter moderen er det faderen, som flest elever peger på som udøver af kontrol. Efter forældrene er fordelingen mindre entydig, og der viser sig en større forskel på, hvem piger og drenge med hhv. minoritets- og majoritetsetnisk baggrund angiver som udøvere af kontrollen. Således peger 29% af de minoritetsetniske piger på, at deres søster/søstre kontrollerer dem, mens det tilsvarende gælder for 13% af de minoritetsetniske drenge. Samtidig ses det, at de minoritetsetniske drenge i højere grad angiver *andre i familien* (23%) som udøvere af kontrol.

De majoritetsetniske piger og drenge peger ligeledes på, at søster/søstre kontrollerer dem (18% af pigerne og 11% af drengene), mens særligt pigerne også oplever, at *andre uden for familien* udøver kontrol (16%). At relativt mange majoritetsetniske piger peger på, at *andre uden for familien* udøver kontrollen kan indikere, at ordet 'kontrol' opfattes bredt og muligvis inkluderer forskellige former for gruppepres (se også afsnit 3.5).

Hvor mange fortæller en voksen, at de føler sig kontrolleret?

De fleste af de elever, der oplever at føle sig kontrolleret, har *ikke* fortalt det til en voksen. På spørgsmålet "Har du fortalt en voksen, at du føler dig kontrolleret?" svarer 2 ud 3 elever (65%) således 'Nej'.

Som det fremgår af nedenstående *Table 6*, er det særligt de minoritetsetniske piger, som undlader at fortælle en voksen, at de føler sig kontrolleret. 79% af de minoritetsetniske piger, har således valgt *ikke* at dele oplevelsen med en voksen.

TABEL 6

"Har du fortalt en voksen, at du føler dig kontrolleret?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct.	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct.	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct.	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct.	Total Pct.
Ja, en voksen på skolen eller i klubben	6 (9)	7 (10)	5 (2)	13 (5)	7 (26)
Ja, en voksen uden for skolen/klubben	18 (25)	11 (16)	5 (2)	10 (4)	13 (47)
Nej, jeg har ikke fortalt det til en voksen	61 (86)	65 (93)	79 (30)	64 (25)	65 (234)
Ønsker ikke at svare	16 (23)	18 (26)	11 (4)	13 (5)	16 (58)
Total	102 (143)	102 (145)	100 (38)	100 (39)	102 (365)
Cases	140	142	38	39	359

P-værdi: 0,377. Antal respondenter (n) er angivet i parentes under andelen for hver svarmulighed, da der er tale om et multiple choice-spørgsmål. I tabellen indgår kun de elever, som har svaret 'I meget høj grad', 'I høj grad' eller 'I nogen grad' på spørgsmålet: "I hvilken grad oplever du, at du bliver kontrolleret af din familie eller andre?".

Ydermere viser tabellen, at der er relativt stor forskel på, hvem eleverne har valgt at betro sig til i de tilfælde, hvor de har fortalt det til en voksen. Her ses det, at der er en større andel af de minoritetsetniske drenge, nemlig 13%, der har fortalt *en voksen på skolen eller i klubben*, at de føler sig kontrolleret, mens de majoritetsetniske piger i højere grad har valgt at betro sig til en voksen *uden for skolen eller klubben*. Det er også værd at bemærke, at der er et væsentligt mindretal af eleverne, der ikke ønsker at svare på spørgsmålet, nemlig mellem 11% og 18%. De majoritetsetniske drenge er den gruppe, der oftest har benyttet sig af muligheden for ikke at svare på spørgsmålet med 18%.

Oplevelser med uønsket kontrol af mobil, computer, dagbog og/eller taske

Ifølge FNs Børnekonvention har børn ret til et privatliv. At børns ret til privatliv imidlertid ikke er uindskrænket følger af, at forældrenes pligt til at drage omsorg for deres børn først ophører ved myndighedsalderen, og der derfor må antages at ligge en vis adgang til regulering af barnets privatliv i omsorgspligten.¹⁰ Imidlertid er en *uforholdsmæssig* indblanding i barnets privatliv en indikator for negativ social kontrol.

¹⁰ Institut for Menneskerettigheder (2017)

Eleverne er i denne undersøgelse blevet spurgt, om de har oplevet, at deres familie har kontrolleret deres mobil, computer eller dagbog eller kigget i deres taske mod deres vilje. For at holde fokus på den systematiske og uforholdsmæssige indblanding i elevens privatliv, skelnes der mellem svarmulighederne 'Ja, enkelte gange' og 'Ja, mange gange', hvor kun den sidste umiddelbart kan siges at udgøre en klar indikator for negativ social kontrol og for manglende respekt for børnenes ret til privatliv.

TABEL 7

"Har du oplevet, at din familie har kontrolleret din mobil, computer eller dagbog eller kigget i din taske mod din vilje?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja, mange gange	2	5	6	2	4
Ja, enkelte gange	21	21	18	23	21
Nej, aldrig	70	67	70	69	69
Ved ikke	6	7	5	2	6
Ønsker ikke at svare	1	0	1	4	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,006

Som det fremgår af ovenstående *Tabel 7*, har et mindretal på 4% af de adspurgte elever oplevet, at deres familie *mange gange* har kontrolleret deres mobiltelefon, taske mv. mod deres vilje. Andelen som har oplevet dette er højere blandt de *minoritetsetniske* piger (6%) og de *majoritetsetniske* drenge (5%) end omvendt blandt de *minoritetsetniske* drenge og de *majoritetsetniske* piger (begge 2%).

Samtidig ses der en tydelig sammenhæng med oplevet trivsel. Psykisk mistrivsel er således markant mere udbredt blandt de elever, som oplever at deres familie *mange gange* har kontrolleret deres mobil, computer eller dagbog mv. mod deres vilje (se *Bilag 4, Tabel 2.9*). Endvidere ses der også en sammenhæng mellem forekomsten af vold i hjemmet og hvorvidt eleverne oplever, at deres familie respekterer deres ret til privatliv. De elever, som oplever at være blevet udsat for fysisk vold, oplever således også i højere grad, at deres familie kontrollerer deres mobil, computer mv. mod deres vilje (se *Bilag 4, Tabel 2.10*). Denne sammenhæng er også tidligere fundet i en undersøgelse blandt elever i 7.klasse, som blev udgivet af Børnerådet i 2017.¹¹

Til sammenligning med tallene i ovenstående *Tabel 7* viste undersøgelsen *Ung i 2011*, som stillede det samme spørgsmål til unge mellem 15 og 20 år, at ca. hver 10. unge i denne aldersgruppe blev udsat for systematisk overvågning i form af at få tjekket mobiltelefon, taske mv. *mange gange* mod deres vilje.¹² Med andre ord var andelen, som havde oplevet

¹¹ Børnerådet (2017)

¹² Als Research (2011)

dette, væsentligt højere blandt de 15-20 årige end blandt de elever, som har svaret på spørgsmålet i denne undersøgelse, og som hovedsageligt er mellem 12 og 14 år.

En mulig forklaring på denne forskel kan være, at unge i aldersgruppen 15-20 år i højere grad udfordrer grænserne for deres autonomi, hvilket kan føre til øget overvågning og kontrol fra forældrenes eller andre familiemedlemmers side.

En anden forklaring kan være, at forældregenerationen i højere grad i dag end i 2010-2011 har egne profiler på de sociale medier, hvilket giver dem mulighed for at udøve en anden (og mindre synlig) form for kontrol ved at holde øje med de unges online adfærd frem for gennem kontrol af taske, computer, mobil mv.

Det kan i hvert fald nævnes, at flere af de interviewede elever fortæller, at de er 'venner' med deres forældre og andre familiemedlemmer på Facebook mv., og at de er meget bevidste om, at deres forældre og andre familiemedlemmer på denne måde kan holde øje med, hvem de er venner med, hvordan de kommunikerer indbyrdes, hvor de befinder sig mv. En ung pige med minoritetsetnisk baggrund beretter eksempelvis, hvordan hendes fætter, der bor et andet sted i landet, er opmærksom på hendes adfærd gennem hendes brug af sociale medier. Følgende uddrag fra interviewet er lettere omskrevet for at sikre anonymiteten:

"Nogle gange, når jeg er ude sådan kl. 21 eller 20 og er på vej hjem, eller er sammen med mine venner, så spørger han mig ind til det, fordi jeg er hans lille kusine, og han passer godt på mig og sådan noget.

- Hvordan ved han så, at du er ude til kl. 20 eller 21?

Det er fordi, at jeg plejer at sende snaps.

- Så du opdaterer på Snapchat, og det følger han så lidt med i?

Ja, 'Du skal hjem nu'. Og så spørger han mig sådan: 'Ved din mor, at du er ude?' og så siger jeg: 'Ja', og så siger han: 'Fint. Bare bliv ude, men pas godt på dig selv' og sådan noget." (Pige, 15 år)

Denne undersøgelse har ikke haft til opgave at afdække elevernes oplevelser med familiemedlemmers udøvelse af forskellige former for kontrol på de sociale medier. Som citatet ovenfor illustrerer, er det dog et tema som informanterne i flere tilfælde selv har valgt at berøre i forbindelse med de gennemførte interview. Da der ikke er spurgt ind til emnet i spørgeskemaundersøgelsen, er det imidlertid ikke muligt at sige noget nærmere om omfanget af den negative sociale kontrol, som måtte blive udøvet gennem sociale medier.

Oplevelser med pres i forhold til at kontrollere søskende eller andre familiemedlemmer

Ligesom de fleste elever ikke oplever at føle sig kontrolleret af familie, svarer et flertal 'Nej' på spørgsmålet om, hvorvidt de oplever, at nogen har presset dem til at kontrollere søskende eller andre i familien. Som det fremgår af nedenstående *Tabel 8*, drejer det sig om 84% af eleverne, og svarene fordeler sig jævnt på tværs af køn og etnicitet. Et mindretal på 4% svarer dog 'Ja' på spørgsmålet. Det er også her værd at bemærke den relativt store andel, der svarer 'Ved ikke'.

TABEL 8

"Oplever du, at nogen har presset dig til at kontrollere dine søskende eller andre?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	5	4	3	6	4
Nej	83	85	85	83	84
Ved ikke	11	10	12	7	10
Ønsker ikke at svare	1	1	1	4	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,241

Undersøgelsens kvalitative interviews bidrager kun i begrænset omfang med yderligere viden om det mindretal på 4% af eleverne, som oplever at blive presset til at kontrollere søskende eller andre i deres familie. En enkelt af de majoritetsetniske elever fortæller dog, at hun er blevet bedt om at følge efter sin bror for at kontrollere, hvem han er sammen med. Ifølge eleven var årsagen til dette pres, at hendes forældre var bekymret for hendes bror, som på daværende tidspunkt havde en u hensigtsmæssig relation til en gruppe kriminalitetstruede unge.

Mens det er positivt, at et stort flertal af de adspurgte elever ikke har følt sig presset til at kontrollere deres søskende eller andre i deres familie, er der ikke desto mindre gode grunde til at bekymre sig om det mindretal, som har oplevet det. Undersøgelsens tal viser således, at mistrivsel forekommer hyppigere hos de elever, der føler sig presset til at kontrollere andre i deres familie, sammenlignet med de elever, der ikke har oplevet dette pres (se *Bilag 4, Tabel 2.11*). For dette mindretals vedkommende er der altså tale om en indikation på forekomst af negativ social kontrol.

3.4 Oplevelser med vold og voldstrusler samt kendskab til forbud mod vold

Som beskrevet indledningsvis kan negativ social kontrol blandt andet komme til udtryk i form af begrænsninger og kontrol, der søges gennemført gennem brug af pres, tvang og vold.

Oplevelser med grov vold

I denne undersøgelse er oplevelser med grov vold undersøgt med udgangspunkt i spørgsmålet "Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har brugt fysisk vold mod dig? (fx slået dig eller sparket dig)". Spørgsmålet er stillet med angivelse af svarmuligheder, der giver et indblik i hyppigheden af eventuelle overgreb ('Ja, mange gange', 'Ja, enkelte gange', 'Nej, aldrig').

TABEL 9

"Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har brugt fysisk vold mod dig? (fx slået dig eller sparket dig)"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja, mange gange	1	3	2	1	2
Ja, enkelte gange	6	5	9	8	6
Nej, aldrig	88	88	79	85	87
Ved ikke	3	2	3	2	2
Ønsker ikke at svare	2	2	7	4	2
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,008

Som det fremgår af ovenstående *Tabel 9*, angiver 8% af de adspurgte elever på tværs af køn og etnicitet, at de har oplevet, at forældre eller andre i familien har brugt grov fysisk vold mod dem *enkelte gange* (6%) eller *mange gange* (2%). De forskelle, der ses i svarfordelingerne på tværs af køn og etnisk baggrund, er relativt små, om end det må bemærkes, at andelen, som svarer 'Nej, aldrig', er lidt lavere blandt de minoritetsetniske piger (79% af pigerne og 85% af drengene) end blandt de øvrige elever (88%). Samtidig er der blandt de minoritetsetniske elever lidt flere, der angiver at have oplevet grov vold fra deres forældre eller andre i deres familie *enkelte gange* og lidt flere, der *ikke ønsker at svare* på spørgsmålet.

Undersøgelsens resultater er dermed sammenlignelige med Børnerådets undersøgelse fra 2017, hvor 9% af de adspurgte børn i 7. klasse angav, at de havde været udsat for grov vold såsom slag eller spark i hjemmet, inden for det sidste år. Børnerådets undersøgelse viste tillige, at nogle grupper af børn i større omfang end andre bliver udsat for vold, herunder børn, der vokser op i en familie med alkohol- eller stofmisbrug, børn, der har en diagnose samt børn, der har en anden etnisk baggrund end dansk.¹³

¹³ Børnerådet (2017)

Negativ social kontrol kan være en blandt flere mulige årsager til den oplevede vold. Andre mulige årsager kan fx være vold relateret til alkohol- og stofmisbrug eller psykiske problemer i hjemmet. Uanset årsagen kan det dog med sikkerhed konstateres, at de elever, som oplever at have været udsat for vold, i højere grad oplever mistrivsel, end de elever, som ikke har oplevet dette (se *Bilag 4, Tabel 2.12*). Ligeledes ses der som nævnt en sammenhæng mellem de elever, som oplever at være blevet udsat for fysisk vold, og de elever, som oplever, at deres familie kontrollerer deres mobil, computer mv. mod deres vilje (se *Bilag 4, Tabel 2.10*). Dette indikerer, at volden kan hænge sammen med negativ social kontrol.

Oplevelser med trusler om vold

På spørgsmålet "Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har truet dig med fysisk vold? (fx truet med at slå dig eller sparke dig)" fordeler elevernes svar sig på en måde, som er sammenligneligt med spørgsmålet omkring oplevelser med fysisk vold.

Som det fremgår af *Tabel 10*, svarer samlet set 7% af de adspurgte elever, at de har været udsat for voldstrusler fra deres familie enten *enkelte gange* (6%) eller *mange gange* (1%). På dette spørgsmål er der således også mindre forskelle i svarfordelingerne på tværs af køn og etnisk baggrund, og det ses, at andelen, som svarer 'Nej, aldrig', er lidt lavere blandt de minoritetsetniske piger (79%) og drenge (85%) end blandt de øvrige elever (89% og 88%). Endvidere ses det, at andelen, der ikke ønsker at svare på spørgsmålet, er lidt større blandt de minoritetsetniske elever (5%) end blandt de majoritetsetniske elever (2%).

TABEL 10

"Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har truet dig med fysisk vold (fx truet med at slå dig eller sparke dig)?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja, mange gange	1	2	3	0	1
Ja, enkelte gange	6	7	6	7	6
Nej, aldrig	89	88	79	85	87
Ved ikke	2	2	8	4	3
Ønsker ikke at svare	2	2	5	5	2
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,001

Ligeledes ses der på dette spørgsmål en sammenhæng mellem at have oplevet trusler om fysisk vold og psykisk mistrivsel (se *Bilag 4, Tabel 2.13*).

Elevernes grad af kendskab til forbuddet mod at slå børn

Som vist i *Tabel 11* svarer 97% af eleverne korrekt på spørgsmålet om, hvorvidt det er tilladt eller forbudt for forældre at slå deres børn i Danmark. Undersøgelsens tal for 6.-8. klasse er igen sammenlignelige med Børnerådets undersøgelse, som viste en tilsvarende grad af kendskab (97%) blandt elever i 7.klasse.¹⁴

Andelen af elever, som svarer 'Ved ikke' på spørgsmålet, er større blandt elever med minoritetsetnisk baggrund (5-6%) end blandt majoritetsetniske elever (1-2%).

Samlet set kan det imidlertid konkluderes, at langt de fleste elever – på tværs af køn og etnisk baggrund – har kendskab til det forhold, at det er forbudt for forældre at slå deres børn i Danmark.

TABEL 11

"Tror du, at det er tilladt eller forbudt for forældre at slå deres børn i Danmark?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Tilladt	0	0	0	2	0
Forbudt	99	97	93	91	97
Ved ikke	1	2	6	5	2
Ønsker ikke at svare	0	1	1	2	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

3.5 Kontrol udøvet af andre elever

Negativ social kontrol kan vise sig på forskellige måder og i forskellige sammenhænge. Eksisterende undersøgelser har således vist, at unge også selv kan medvirke til at udøve negativ social kontrol over for hinanden.¹⁵

Nedenstående *Tabel 12* viser elevernes besvarelser på spørgsmålet: "Oplever du, at du bliver kontrolleret af andre elever på skolen?" Som det fremgår, oplever et mindretal på 7% af de adspurgte elever, at de bliver kontrolleret af andre elever på skolen. Fordelt på køn og etnisk baggrund ses det, at det er de majoritetsetniske piger (9%), der oftest angiver at føle sig kontrolleret af andre elever på skolen. Det er også denne gruppe, der oftest svarer 'Ved ikke' på spørgsmålet (16%).

¹⁴ Børnerådet (2017)

¹⁵ Se fx Als Research (2011, 2014), Etnisk Konsulentteam (2010).

TABEL 12

"Oplever du, at du bliver kontrolleret af andre elever på skolen?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	9	7	6	5	7
Nej	72	84	83	85	79
Ved ikke	16	8	11	8	11
Ønsker ikke at svare	2	2	1	2	2
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Undersøgelsens kvalitative interviews indikerer, at elevernes forståelse af negativ social kontrol, i relation til den kontrol der foregår mellem elever, er relativt bred og blandt andet knyttes til forskellige former for gruppepres, der eksempelvis fordrer, at eleverne klæder sig eller opfører sig på en bestemt måde for at 'passe ind' i den ønskede sociale sammenhæng.

På en af skolerne berettede flere informanter eksempelvis om en dominerende gruppe elever, der i høj grad havde held til at diktere, hvilket tøj klassens øvrige elever skulle gå i. Informanterne, som har majoritetsetnisk baggrund, fortæller, at mobberiet, sladder og de negative repressalier udøvet af denne gruppe var så voldsomme, at to af klassens elever valgte at skifte skole. Om hvordan hun oplever, at elever kan kontrollere hinanden, fortæller denne pige med majoritetsetnisk baggrund:

"Jeg tror ikke, at folk kontrollerer én ved at sige: 'Nu gør du det her, fordi jeg siger det'. Jeg tror mere, at de kontrollerer én ved at udstøde dem, som ikke gør det. For eksempel det med at gå i dyrt tøj, at hvis man ikke gør det, så er man ligesom ikke en del af gruppen, og det er mere det kontrollerende med, at man kan udstøde folk, i stedet for at sige: 'Du gør det her'. For eksempel så er der ingen af drengene fra klassen, der har sagt til ham drengen, at han skal gå i dyrt tøj, men de har ligesom ladet ham mærke, at hvis han ikke gør det, så er han ikke en del af gruppen, og sådan tror jeg, at det ved mange, at hvis de ikke gør noget bestemt, så kan de ikke være en del af deres gruppe. Jeg tror, det er mere med, hvad er konsekvensen ved ikke at gøre det, i stedet for ved at gøre det." (Pige, 14 år)

Hovedparten af de interviewede lærere har dog ikke oplevet, at der foregår negativ social kontrol blandt eleverne på deres skole. Dog indikerer interview med de lærere, der har erfaringer med modtageklasser, at problematikker relateret til negativ social kontrol i flere tilfælde har været fremtrædende blandt elever i modtageklasserne:

"Man ved jo godt, hvilke familier det er. Det er jo dem, der er stærkt troende, der er værst imod hinanden. Det er jo det samme med fasten. Altså, når de skal faste, der kæmper vi jo også med nogle. De spiser jo ikke, altså, fra de er 10 år af. Men der er

meget kontrol! Der er vanvittigt meget kontrol i forhold til det. Altså, der er de så slemme. Vi havde et år, hvor der var tre i klassen, der simpelthen dominerede fuldstændig, og det betød, at vi havde en hel klasse, der ikke spiste, på trods af, at det var små børn, nogle af dem. Dem vi havde var fra tredje klasse og så opad til syvende klasse. Der var de tre drenge, der bestemte: 'I spiser ikke noget! Der er ramadan'."

Datamaterialet giver på denne vis forskellige typer af eksempler på oplevelser med kontrol mellem elever. Uanset om det i det enkelte tilfælde har handlet om stærke former for gruppepres i forhold til beklædning eller i forhold til at leve op til særlige fortolkninger af religiøse normer, så kan det konstateres, at trivslen er dårligere blandt de børn, som oplever at blive kontrolleret af andre elever på skolen. Det kvantitative datamateriale viser således en sammenhæng mellem oplevelser med kontrol fra andre elevers side og psykisk mistrivsel (se Bilag 4, Tabel 2.14).

4. DELTAGELSE I SKOLERELATEREDE AKTIVITETER OG SOCIALE ARRANGEMENTER

I dette kapitel gennemgås undersøgelsens resultater i relation til elevernes oplevede grad af selvbestemmelse og begrænsninger/kontrol omkring deltagelse i skolerelaterede aktiviteter og sociale arrangementer med relation til skolen/klassen.

Kapitlet indledes med en gennemgang af elevernes overordnede oplevelse af frihedsgrad i forhold til deres klassekammerater. Herefter ses der nærmere på elevernes oplevede grader af frihed og begrænsninger/kontrol i relation til:

- Deltagelse i fødselsdagsfester hos klassekammerater
- Deltagelse i skole- og klassefester
- Deltagelse i klasseseture med overnatning (fx lejrskole)
- Mulighed for at gå i fritidsklub

Afslutningsvis gennemgår kapitlet elevernes oplevelser af begrænsninger eller kontrol i relation til at deltage i idrætsundervisning og seksualundervisning, samt elevernes grad af kendskab til om, der undervises i seksualundervisning på deres skole/i deres klasse.

Det er vigtigt at fremhæve, at man ikke uden videre kan antage, at alle elever, som oplever begrænset selvbestemmelse i relation til ovenstående forhold er udsat for negativ social kontrol. Eksempelvis kan elever også opleve begrænsninger i relation til at gå i fritidsklub eller deltage i sociale arrangementer, som skyldes økonomiske overvejelser hos forældre/familie, sprogbarrierer eller andet, herunder andre prioriteringer.

Imidlertid kan elevernes oplevelser af begrænsninger og kontrol i relation til de ovennævnte områder være med til at *indikere* udbredelsen og karakteren af negativ social kontrol i de tilfælde, hvor kontrollen overskrider børns rettigheder og/eller hænger sammen med negativ trivsel blandt de elever, som oplever kontrollen (jf. definition i Bilag 2.)

Flere unge, som har oplevet at blive udsat for negativ social kontrol, har således i en række forskellige undersøgelser og interview fortalt, at den negative kontrol blandt andet startede med, at deres forældre eller familie ikke gav dem lov til at deltage i skolerelaterede aktiviteter og sociale arrangementer, som fx skole- eller klassefester, lejrskoler, deltagelse i seksualundervisning og/eller idrætsundervisning.¹⁶ Det er derfor væsentligt at undersøge, i hvilket omfang *indikationer* på negativ social kontrol er udbredte på disse områder eller ej.

I det omfang en elev eksempelvis oplever, at forældre eller familie ikke tillader hende eller ham at deltage i seksualundervisning, er der således tale om en indikation på negativ social kontrol. Seksualundervisning er lovpligtig i Danmark og jf. Børnekonventionens artikel 17 har børn ret til information, hvilket blandt andet medfører en ret til information om seksualitet

¹⁶ Se fx Högdin (2007), Ungdomsstyrelsen (2009), Lynggaard (2010), Etnisk Konsulentteam (2010), Als Research (2014, 2015a) og Etnisk Ung (2014)

og prævention, uanset om forældrene samtykker hertil.¹⁷ Ligeledes vil der eksempelvis være tale om en indikation på negativ social kontrol – og en overtrædelse af Børnekonventionens Artikel 2 – hvis familier/forældre i betydelig grad forskelsbehandler deres drenge og piger (sønner og døtre) i relation til deltagelse i forskellige former for skolerelaterede aktiviteter.

4.1 Oplevet grad af frihed i relation til klassekammerater

Tidligere undersøgelser viser, at minoritetsetniske unge i mindre grad end andre unge oplever at have de samme friheder som deres jævnaldrende. Særligt oplever unge minoritetsetniske piger begrænset frihed i relation til deres jævnaldrende af modsatte køn. Undersøgelsen *Ung i 2011* viste fx, at 27% af de minoritetsetniske piger ml. 15 og 20 år oplever, at de enten *slet ikke* eller kun *i mindre grad* har frihed til at gøre de samme ting som deres jævnaldrende af modsatte køn, mens dette til sammenligning gælder for 3% af de jævnaldrende etnisk danske piger.¹⁸

Med henblik på at belyse, om der også blandt elever i grundskolens 6.-8. klasse er en eller flere grupper af børn, der oplever begrænsninger i deres friheder relativt i forhold til andre unge, er eleverne i denne undersøgelse blevet spurgt: *"I hvor høj grad oplever du, at du har lov til at gøre de samme ting som dine klassekammerater?"*

TABEL 13

"I hvor høj grad oplever du, at du har lov til at gøre de samme ting, som dine klassekammerater?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	18	25	8	24	21
I høj grad	48	40	37	33	42
I nogen grad	27	27	31	29	27
I mindre grad	4	5	10	8	6
Slet ikke	1	1	2	0	1
Ved ikke	2	2	11	6	3
Ønsker ikke at svare	0	1	1	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Som vist i *Tabel 13* oplever samlet set 63% af de adspurgte elever på tværs af køn og etnicitet, at de *i høj grad* (42%) eller *i meget høj grad* (21%) må de samme ting som deres klassekammerater. Tallene viser imidlertid også, at elever med etnisk minoritetsbaggrund i mindre grad oplever at have det samme mål af frihed som deres klassekammerater. Det gør sig

¹⁷ Institut for Menneskerettigheder (2017), s. 39.

¹⁸ Als Research (2011)

særligt gældende for de minoritetsetniske piger, hvor andelen, der svarer at de *i høj grad* (37%) eller *i meget høj grad* (8%) må det samme som andre, samlet set ligger på 45%, hvilket er betydeligt lavere end for de øvrige elevgrupper.

Ligeledes er der en højere andel af minoritetsetniske piger, som svarer '*I mindre grad*' (10%), '*Slet ikke*' (2%) eller '*Ved ikke*' (11%) på spørgsmålet, sammenlignet med de øvrige grupper.

I undersøgelsens kvalitative interviews svarer de fleste elever på tværs af køn og etnisk baggrund, at de oplever at have nogenlunde de samme friheder som deres klassekammerater. Dog er der enkelte af de interviewede elever med minoritetsetnisk baggrund, som oplever flere regler og begrænsninger end deres jævnaldrende, særligt på grund af deres religion.

De nævnte elever oplever fx, at de forventes at komme direkte hjem fra skole og at tilbringe mere tid sammen med deres familie i deres fritid end deres klassekammerater. Hertil oplever de forventninger om, at skulle behandle de voksne med respekt, at de ikke bander i hjemmet, at de er pænt klædt på, samt at pigerne i familien ikke viser 'for meget hud'. Ligeledes er der enkelte elever, som giver eksempler på, at de ikke må overnatte hos venner på grund af deres religion, eller at deres religion betyder, at de ikke kan gå til specifikke idrætsaktiviteter. Her to eksempler fra de gennemførte interview:

[Elev 1, dreng, 15 år]

"Vi holder sabbat om lørdagen, så er det sådan, at der må vi ikke arbejde, det er ikke godt at arbejde den dag, hvor du sådan..."

- Holder hviledag?

Ja, det er hviledagen, og nogle gange er der kampe i fodbold på lørdage, så derfor går jeg ikke til fodbold.

- Hvordan har du det med det?

Jamen, hvis bare jeg forestiller mig, hvis bare det ikke var lørdage, altså [hvis det var om] søndagen kampene var, så følte jeg mig virkelig glad, men okay, det går".

[Elev 2, pige, 14 år:]

"Altså, jeg synes selv nogle gange, at det at være muslim er lidt svært, fordi jeg ikke må sove hjemme ved nogen, og jeg må ikke være ude i lang tid. Og så er der også noget med, at vi ikke må drikke alkohol. Altså, det er ikke sådan, at jeg har lyst til det. Jeg vil heller ikke drikke alkohol. Så jeg har faktisk bestemt selv, at jeg ikke vil drikke det. Så det har jeg det fint med. Og så er det lidt svært med mad. At vi ikke må spise svinekød..."

Som det fremgår af citaterne, udtrykker de ovennævnte elever selv, at der er tale om kulturelle og religiøse normer, som de i det store og hele trives med. Eftersom de nævnte elever ikke har udfordret normerne, lader det sig ikke afgøre, om de ville blive mødt med sanktioner, der kunne indikere negativ social kontrol, såfremt de måtte ønske at udfordre familiens regler og værdier.

I relation til trivselsindekset fremgår det, at elevernes oplevelse af at måtte de samme ting som deres klassekammerater har stor betydning for deres trivsel. Jo højere grad eleverne oplever denne form for frihed, desto bedre trivsel har eleverne (se *Bilag 4, Tabel 2.15*).

Deltagelse i klassekammeraters fødselsdage

Mens der ses betydelige forskelle i elevernes overordnede oplevelse af frihedsgrad i relation til deres klassekammerater, så oplever stort set alle de adspurgte elever – på tværs af køn og etnisk baggrund – at de gerne må deltage i deres klassekammeraters fødselsdagsfester.

TABEL 14

"Må du gerne deltage i fødselsdagsfester hos dine klassekammerater for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	100	99	96	97	99
Nej	0	1	1	1	0
Ved ikke	0	0	1	2	0
Ønsker ikke at svare	0	0	2	1	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,002

Som vist i *Tabel 14* ovenfor svarer samlet set 99% af eleverne, at de gerne må deltage i deres klassekammeraters fødselsdagsfester.

Imidlertid bør det bemærkes, at tallene ikke siger noget om elevernes faktiske grad af deltagelse i fødselsdagsfester hos deres klassekammerater.

Selv om kun få elever i spørgeskemaundersøgelsen angiver, at de ikke *må* deltage i fødselsdagsfester, så indikerer de gennemførte interview, at det ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at alle elever rent faktisk deltager i samme grad. Flere af de interviewede elever og lærere oplever således, at deltagelsesgraden blandt minoritetsetniske elever ofte er lavere end blandt de øvrige elever. Informanterne giver forskellige bud på forklaringer herpå, herunder at der i nogle minoritetsetniske familier kan være mangel på viden om, hvad der foregår til fødselsdagsfester, eller at de ikke i samme grad prioriterer og bakker op om deres børns deltagelse heri. En af de interviewede lærere siger fx:

"Jamen, jeg tror, at der ikke er nogen forældreopbakning, og så tror jeg også, at det er fordi forældrene ikke ved, hvad det er, der foregår... Jeg tror, at den der usikkerhed om, hvad det er, der skal ske, og hvad de danske børn laver... Det er fordi, at de ikke er godt nok informerede om, hvad eleven, eller deres barn, ville få ud af at være med, men også hvad foregår der. Så vælger de det fra."

En anden forklaring kan være kommunikationsmæssige barrierer hos de minoritetsetniske forældre. En af de interviewede lærere fortæller således, at langt hovedparten af den skole-relaterede kommunikation – herunder også fødselsdagsinvitationer – finder sted på ForældreIntra, som de minoritetsetniske forældre på hendes skole bruger i mindre grad end de øvrige forældre:

"De er jo ikke på ForældreIntra. Så de får jo ikke de beskeder. Rigtig mange, altså, 97% af de tosprogsbørn, vi har her på stedet, der er er forældrene ikke på [Forældre]Intra.

- Og det ved I, fordi I kan se det? Hvem der tjekker?

Vi kan jo se, hvem der tjekker ind og ud. Og vi kan jo se, at der bliver sendt beskeder, der ikke bliver åbnet. Og nogle gange, så går vi også ind og laver lidt statistik på det og ser, hvor mange gange har forældrene i klassen været på for at tjekke dem."

Derudover nævner flere informanter, at begrænsede danskundskaber hos nogle af de minoritetsetniske forældre erfaringsmæssigt kan have betydning for, om de læser og forstår de beskeder, der bliver sendt omkring fødselsdage og andre sociale aktiviteter. En elev fortæller for eksempel:

"Og nogle gange så dem, der for eksempel har forældre, der ikke er så gode til dansk, de kommer ikke så meget med, med mindre man ligesom spørger, om ens forældre skal hjælpe dem med at blive meldt til eller ja, så det er lidt forskelligt." (Pige, 12 år)

Samlet set giver datamaterialet således ikke indikationer på forekomst af negativ social kontrol i relation til deltagelse i klassekammeraters fødselsdage. I stedet peger de gennemførte interview på andre typer af mulige barrierer, som kan have betydning for de minoritetsetniske elevers faktiske deltagelsesgrad.

4.2 Deltagelse i ikke-obligatoriske skolerelaterede aktiviteter

En indikator for negativ social kontrol kan være, at elever isoleres socialt og afholdes fra at deltage i skolerelaterede aktiviteter og sociale arrangementer med andre elever, såsom skole- og klassefester, klasseture med overnatning (fx lejrskoler) og mulighed for at gå i fritidsklub mv. Nedenfor gennemgås undersøgelsens resultater i relation til elevernes oplevede grad af frihed til deltagelse i disse typer af aktiviteter.

Deltagelse i skole- og klassefester

Som det fremgår af nedenstående *Tabel 15*, svarer et stort flertal af eleverne – på tværs af køn og etnisk baggrund – at de gerne må deltage i skole- og klassefester for deres familier.

TABEL 15

"Må du gerne deltage i skole- og klassefester for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	99	97	92	94	97
Nej	1	0	1	2	1
Ved ikke	1	2	7	5	2
Ønsker ikke at svare	0	0	1	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,001

Samtidig ses det, at elever med etnisk minoritetsbaggrund i lidt lavere grad svarer 'Ja' på spørgsmålet og i lidt højere grad udtrykker tvivl om, hvorvidt de må deltage i disse aktiviteter.

Samtlige af de interviewede elever angiver, at de gerne må deltage i skole- og klassefester for deres familier. Det er imidlertid værd at bemærke, at flere informanter fortæller, at klassefester sjældent afholdes i de større klasser, og at spørgsmålet derfor er mindre relevant for de ældre elever. Herudover skal det bemærkes, at elevernes svar på spørgsmålet ikke giver mulighed for at afgøre, i hvilken grad eleverne *faktisk* deltager i skole- og klassefester.

Deltagelse i klasseseture med overnatning (fx lejrskole)

Lejrskoleture og lignende ture med overnatning har stor betydning for den sociale sammenhængskraft i klassen, og de interviewede lærere betoner betydningen af elevernes deltagelse heri. Som det fremgår af nedenstående *Tabel 16*, oplever et stort flertal af de adspurgte elever, svarende til 97%, at de gerne må deltage i klasseseture med overnatning for deres familie.

Imidlertid viser tallene tillige, at et mindretal af eleverne med etnisk minoritetsbaggrund (3% og 2% af hhv. pigerne og drengene) ikke må deltage i klasseture med overnatning for deres familier, samt at flere er i tvivl om, hvorvidt de må deltage. Det gælder særligt de minoritets-etniske piger, hvor 11% svarer 'Ved ikke', på spørgsmålet.

TABEL 16

"Må du gerne deltage i klasseture med overnatning for din familie? (f.eks. lejrskole)"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drengene med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drengene med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	99	98	85	92	97
Nej	0	0	3	2	1
Ved ikke	1	1	11	5	2
Ønsker ikke at svare	0	0	1	2	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Ser vi nærmere på, hvordan graden af religiøsitet i familien påvirker de ovenstående fordelinger, finder vi, at 18% af pigerne, der både oplever en *høj* eller *meget høj grad* af religiøsitet i deres familie og har etnisk minoritetsbaggrund, ikke ved, om de må deltage i klasseture med overnatning for deres familie. Dette er ensbetydende med, at en lavere andel fra denne gruppe, nærmere bestemt 78%, angiver, at de gerne må deltage i denne aktivitet. Denne andel er betydeligt mindre end andelen for de andre elever fra oplevet religiøse familier. Graden af oplevet religiøsitet har altså en effekt på, hvorvidt piger med etnisk minoritetsbaggrund svarer 'Ja' til spørgsmålet (se *Bilag 4, Tabel 2.16 og 2.17*).

Det er dog fortsat et betydeligt flertal af de adspurgte elever – også blandt piger med minoritetsetnisk baggrund – der gerne må deltage i klasseture med overnatning. En af de interviewede minoritetsetniske piger fortæller følgende:

"- Hvad synes dine forældre om, at du er med [på lejr tur med overnatning]?"

Det er fint.

- I hverdagene eller i weekenderne må du helst ikke sove hos dine venner, fortalte du. Hvordan kan det være, du gerne må tage med på denne her tur?

Det er fordi... Det er fordi, det er skolen. Det er på grund af skolen.

- Så fordi der er lærere med?

Nej, det er bare på grund af skolen." (Pige, 14 år)

Denne skelnen mellem overnatning hos venner og overnatning med skolen skyldes, ifølge en lærer, den autoritet skolen har hos mange tosprogede forældre:

"Jeg tror, det er fordi skolen har et mandat. Der er en 'skal-ting' i det. Det er noget med, at for mange af vores to-sprogs-forældre er det jo en kæmpe stor gevinst, at

ungerne bare bliver sendt i skole, de er jo simpelt hen så taknemmelige. Og der er en høj status i skolen. Så når det bliver udstukket af skolen, så er man med. Vi ser, at det i højere grad er svært for kontaktfærdene at få den brede gruppe med, hvis de inviterer til klassefest eller privat arrangement. Så er det næsten kun de danske børn og forældre, der deltager. Hvorimod hvis det er skolen, så er der større chance for, at vi får nogen af dem med, som ligger uden for radarene."

Mulighed for at gå i fritidsklub

Som vist i *Tabel 17* nedenfor svarer samlet set 90% af eleverne, at de gerne må gå i fritidsklub for deres familie. Andelen som oplever denne frihed er imidlertid mindre blandt pigerne med etnisk minoritetsbaggrund, hvor 77% må gå i fritidsklub for deres familie. Dette er minimum 13 procentpoint færre end de tre øvrige grupper, som har en forholdsvis ensartet svarfordeling på 90-92%. Der er således også en større andel af de minoritetsetniske piger, der angiver at de *ikke må* (8%) eller *ikke ved om de må* (14%) gå i fritidsklub for deres familie.

TABEL 17

"Må du gerne gå i fritidsklub for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	92	91	77	90	90
Nej	1	1	8	2	2
Ved ikke	7	7	14	8	8
Ønsker ikke at svare	1	0	1	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Ser vi på, hvorvidt religiøsitet i familien påvirker ovenstående fordelinger, finder vi, at andelen, der må gå i fritidsklub for deres familie, falder blandt de minoritetsetniske piger og de majoritetsetniske drenge, som oplever at komme fra religiøse eller meget religiøse familier. Svarfordelingen for de to andre grupper er forholdsvis uændret (se *Bilag 4, Tabel 2.18 og 2.19*).

Der ses også en sammenhæng med trivsel. De elever, som svarer, at de ikke må gå i fritidsklub, oplever også en højere grad af mistrivsel (se *Bilag 4, Tabel 2.20*).

Som beskrevet indledningsvis i dette kapitel kan der være flere forskellige årsager til, at elever ikke får lov til at gå i fritidsklub for deres familie – herunder økonomiske årsager. Imidlertid tyder fordelingerne i *Tabel 25* ikke på, at der alene er tale om en rent økonomisk årsag til, at et mindretal på 8% blandt de minoritetsetniske piger ikke oplever at måtte gå i fritidsklub. Hvis dette var tilfældet, måtte det således umiddelbart forventes, at der ville være en tilnærmelsesvis tilsvarende andel blandt de minoritetsetniske drenge. Forskellen mellem den oplevede frihedsgrad blandt henholdsvis minoritetsetniske drenge og piger indikerer således, at der også kan være tale om årsager relateret til forskelsbehandling

mellem piger og drenge, hvilket kan være en indikation på negativ social kontrol. Herudover ses der som nævnt en sammenhæng med mistrivsel, hvilket er en yderligere indikation på mulig forekomst af negativ social kontrol.

4.2 Deltagelse i obligatorisk idræts- og seksualundervisning

Som beskrevet indledningsvis i dette kapitel kan der være tale om negativ social kontrol i de tilfælde, hvor børn afholdes fra eller begrænses i forhold til at få adgang til den information og undervisning, som de har ret til jf. Børnekonventionen og dansk lovgivning. Afslutningsvis ser dette kapitel derfor nærmere på elevernes oplevede grader af frihed i forhold til at deltage i den obligatoriske idrætsundervisning og den obligatoriske seksualundervisning i grundskolen. Endvidere ses der nærmere på elevernes grad af kendskab til, om der er gennemført seksualundervisning på deres skole og/eller i deres klasse.

Deltagelse i idrætsundervisning

Som det ses af nedenstående *Tabel 18*, oplever et stort flertal på 98% af de adspurgte elever, at de gerne må deltage i idrætsundervisning for deres familier.

TABEL 18

"Må du gerne deltage i idrætsundervisning for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	99	98	96	95	98
Nej	0	0	1	0	0
Ved ikke	1	1	3	4	1
Ønsker ikke at svare	0	1	0	1	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,003

I interviewundersøgelsen nævner enkelte lærere, at der dog har været tilfælde, hvor forældre har forsøgt at få deres børn fritaget fra idræt. En af lærerne siger for eksempel:

"Især dem med muslimsk baggrund. Der har vi haft en tre-fire stykker det her skoleår [som har forsøgt at få fritaget deres børn fra idrætsundervisning], hvor vi bare siger: 'Det er sådan, det er'. Og det samme med svømningen. Det er fordi, at de ikke skal gå i bad med andre. Det er ikke idrætsdelen, den må de gerne. Det er den badedel, det hele handler om".

Læreren tilføjer dog, at det primært er noget, der sker i udslusningen fra modtageklasser til almenstøbet, samt at det er hendes erfaring, at forældrene accepterer børnenes deltagelse i idrætsundervisning, når de har forstået, at den er obligatorisk.

Interviewene med eleverne indikerer tydeligt, at der er en modvilje blandt eleverne mod at bade sammen med andre, samt at modviljen gælder på tværs af køn og etnicitet. Eleverne udtrykker selv, at modviljen mod at bade hovedsageligt har afsæt i generthed og blufærdighed. Udtalelser som: *"Det er fordi vi er generte, og vi gider ikke vise vores kroppe til hinanden"* går igen i flere af interviewene. En enkelt elev fremhæver frygten for at blive fotograferet eller filmet som årsag til ikke at ville bade. Hun fortæller, at flere piger har deres mobiltelefoner med i omklædningsrummet, hvilket skaber en utryghed omkring at vise sig nøgen.

At eleverne ikke har lyst til at bade sammen kan have forskellige konsekvenser for deres faktiske deltagelse i og udbytte af idrætsundervisningen. Ifølge eleverne såvel som lærerne er pjækkeri, systematisk 'glemte' håndklæder eller idrætstøj, opfundne skader eller menstruationssmerter samt et lavt aktivitetsniveau, så de ikke kommer til at svede, alle måder hvorpå eleverne undslår sig fællesbadet. Undskyldningerne kan have den effekt, at eleverne ikke opnår den tilsigtede udbytte af idrætsundervisning. På en af skolerne fortæller eleverne, at de har fundet på en løsning, som gør, at de er mere trygge ved at gå i bad:

"Altså alle deltager [i idrætsundervisning]. Det er mere, når man går i bad, fordi man kan ikke lide, når andre kigger på en. Så er det, at vi gør det med lyset, så der ikke er tændt lys.

- I bader i mørke?

Ja" (Pige, 14 år)

Undersøgelsen giver således et tydeligt billede af, at langt de fleste elever gerne må deltage i idrætsundervisning. Der, hvor der opstår problemer i forbindelse med idræt, er ved badning, hvilket ifølge de fleste interviewede elever handler om blufærdighed og altså ikke om negativ social kontrol udøvet af forældre eller andre familiemedlemmer.

Viden om og deltagelse i seksualundervisning

Emnet sundheds- og seksualundervisning, herunder undervisning om køn, krop og seksualitet, er et obligatorisk emne fra børnehaveklasse til 9. klasse og er omfattet af Folkeskolens Fælles Mål, hvor 'køn, krop og seksualitet' er et obligatorisk emneområde på hvert trin (indskoling, mellemtrin og udskoling). Herudover viser eksisterende undersøgelser, at negativ social kontrol blandt unge i høj grad relaterer sig til konflikter og kontrol omkring køn, krop og seksualitet, hvorfor seksualundervisning kan udgøre en væsentlig og central del af det forebyggende arbejde.

Til trods for at seksualundervisning er obligatorisk, viser undersøgelsens kvantitative data, at et betydeligt mindretal af de adspurgte elever ikke oplever at have fået seksualundervisning og/eller har ringe kendskab til, hvorvidt der gennemføres seksualundervisning på deres skole.

Som det fremgår af nedenstående *Tabel 19*, angiver 18% af de adspurgte elever, at der *ikke* er seksualundervisning i deres klasse eller på deres skole. Yderligere fremgår det, at 21% af eleverne ikke ved, om der seksualundervisning i deres klasse eller på deres skole.

TABEL 19

"Er der seksualundervisning i din klasse eller på din skole?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	57	59	66	60	59
Nej	17	20	17	19	18
Ved ikke	24	20	15	19	21
Ønsker ikke at svare	2	1	3	2	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,148

Ser vi på tværs af klassetrin, ser vi, at andelen, der svarer 'Ja', er forholdsvis konstant, mens der er nogle forskydninger i andelen, der svarer 'Nej' og 'Ved ikke'. Således er der flere elever i 6. klasse og i 7. klasse, der *ikke ved*, om de har seksualundervisning, mens der er flere elever i 8. klasse, der svarer, at *de ikke har* seksualundervisning. Med andre ord oplever eleverne at få større vished om, hvorvidt de har seksualundervisning, når de bliver ældre, men denne erkendelse er hovedsageligt, at der *ikke gennemføres* seksualundervisning i deres klasse eller på deres skole (se *Bilag 4, Tabel 2.21*).

Elevernes svar på spørgsmålet giver ikke mulighed for at fastslå, i hvilket omfang der rent faktisk bliver undervist i seksualundervisning. Det er således muligt, at der er en vis forskel mellem elevernes oplevelse af, hvorvidt der undervises i seksualundervisning og så spørgsmålet om, hvorvidt det rent faktisk sker i praksis.

Imidlertid indikerer andelen af elever, som svarer 'Nej' og 'Ved ikke' på spørgsmålet i *Tabel 19*, at der blandt et mindretal af landets grundskoler kan være problemer med at leve op til den lovmæssige forpligtelse på området, og/eller at der på disse skoler bliver gennemført en form for seksualundervisning, der opleves som enten mangelfuld eller utydelig af eleverne. I relation til forebyggelse af negativ social kontrol er dette bekymrende, da viden om eksempelvis forskellige former for seksuelle orienteringer, følelser og tanker omkring sex, prævention og kønskransen (mødommen) mv. er vigtigt i dette henseende. Myter og forestillinger om homoseksualitet, eller om hvad en 'mødom' er, kan eksempelvis være med til at opretholde og legitimere negativ social kontrol samt skabe grobund for æresrelaterede konflikter. Seksualundervisning kan derfor spille en væsentlig rolle i forhold til at give børn og unge bedre muligheder for at bryde med negativ social kontrol og give dem mulighed for at udnytte deres ret til at bestemme over deres egen krop og seksualitet.¹⁹

Med henblik på at belyse, om der er grupper af elever, der oplever begrænsninger hjemmefra i relation til deres muligheder for at deltage i seksualundervisning, er eleverne blevet spurgt: "Må du gerne deltage i seksualundervisning for din familie?" Som vist i *Tabel 20*

¹⁹ Se fx Rambøll (2018), Etnisk Ung (2014) og Als Research (2014, 2015a, 2015b), Skolverket (2010), Lynggaard (2010).

nedenfor, er der en markant forskel på besvarelsene hos hhv. de majoritets- og minoritets-etniske elever.

TABEL 20

"Må du gerne deltage i seksualundervisning for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	87	85	61	57	81
Nej	1	1	6	10	2
Ved ikke	11	12	30	28	15
Ønsker ikke at svare	1	1	3	5	2
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

60% af de adspurgte elever med etnisk minoritetsbaggrund svarer, at de gerne må deltage i seksualundervisning for deres familie, mens det tilsvarende tal for etniske majoritetselever er 86%. Der er tillige en markant større andel af de minoritetsetniske elever, der ikke ved, om de må deltage i seksualundervisning. Således angiver hhv. 30% og 28% af de minoritetsetniske piger og drenge, at de ikke ved om de må deltage, mens tallene for de majoritetsetniske elever er 11% (af pigerne) og 12% (af drengene).

Samtidig viser undersøgelsens resultater, at elever, der oplever at komme fra religiøse familier, i lavere grad må deltage i seksualundervisning for deres familie. Således svarer 63% af eleverne fra oplevet religiøse eller meget religiøse familier 'Ja' til spørgsmålet, mens det tilsvarende tal for elever fra ikke-religiøse eller mindre religiøse familier er 88% (se Bilag 4, Tabel 2.22 og 2.23). Graden af religiøsitet i familien ser altså ud til at have en indflydelse på, hvorvidt eleverne må deltage – eller ved om de må deltage – i seksualundervisning for deres familie.

Mens ingen af de interviewede børn har oplevet et decideret forbud hjemmefra i forhold til at måtte deltage i seksualundervisning, er der enkelte af de interviewede elever fra minoritetsetniske og oplevet religiøse familier, der udtrykker, at deres forældre forholder sig skeptiske eller uforstående over for, at børn skal modtage seksualundervisning. Enkelte andre elever har ikke fortalt deres forældre, at de har eller har haft seksualundervisning.

I forlængelse heraf er det nogle af lærernes oplevelse, at de minoritetsetniske forældre i mindre grad ved, at børnene har seksualundervisning, idet bl.a. sprogbarrierer forhindrer forældrene i at tilgå ForældreIntra, hvor informationer om særlige undervisningstemaer fremgår. At de minoritetsetniske forældre ikke har aktuel viden om den obligatoriske seksualundervisning, samt dét at deres børn ikke fortæller dem det, kan være med til at forklare den relativt høje andel af elever fra oplevet religiøse familier, som ikke ved, om de må deltage i seksualundervisning.

En anden lærer fortæller, hvordan elever med muslimsk baggrund på den pågældende skole har tendens til at være fraværende, når der er seksualundervisning:

"Hvis vi skal have seksualundervisning, og de skal blandes, så er der en større tendens til, at vores børn med muslimsk baggrund bliver nappet ud eller pillet fra. Altså enten så er det altid dér, lægebesøget ligger eller dér, hvor der altid ligger en sygdomsmedicin eller et eller andet hos nogen."

Samlet set giver svarfordelingerne i *Tablet 20* anledning til at konkludere, at der i relation til deltagelse i seksualundervisning ses indikationer på negativ social kontrol for et mindretal af de minoritetsetniske elevers vedkommende. 6% af de minoritetsetniske piger og 10% af de minoritetsetniske drenge oplever således, at de ikke må deltage i seksualundervisning for deres familie.

5. SELVBESTEMMELSE I RELATION TIL VENSKABER OG FRITIDSLIV

I dette kapitel gennemgås undersøgelsens resultater i relation til elevernes oplevede grader af selvbestemmelse og begrænsninger/kontrol i relation til venskaber og fritidsliv.

Konkret ser kapitlet nærmere på elevernes oplevede frihedsgrader i relation til deres:

- muligheder for selv at kunne vælge sine venner
- muligheder for at kunne ses med venner af det modsatte køn
- muligheder for at være ude efter skoletid
- muligheder for at gå til fritidsaktiviteter

Som beskrevet indledningsvis i de øvrige kapitler er det væsentligt at fremhæve, at elever kan opleve begrænsninger i relation til de ovenstående forhold, uden at dette nødvendigvis er ensbetydende med, at eleverne har været udsat for negativ social kontrol. Undersøgelsen kan således alene belyse elevernes *oplevelser* af eventuelle begrænsninger. Hertil kommer at der kan være forskellige årsager til, at en elev eksempelvis oplever begrænsninger i relation til at deltage i fritidsaktiviteter – herunder fx økonomiske overvejelser hos forældre/familie eller andre prioriteringer.

I de tilfælde, hvor undersøgelsens resultater indikerer, at en given begrænsning eller kontrolmekanisme udgør en overtrædelse af barnets rettigheder, er gennemført mod barnets vilje gennem pres, tvang eller vold og/eller hænger sammen med mistroivsel hos det pågældende barn, vil der dog være tale om en indikation på forekomst af negativ social kontrol (jf. definitionen i Bilag 2).

Som følge af FNs Børnekonvention har børn blandt andet ret "*til at lege og dyrke fritidsinteresser, som er passende for barnets alder, og til frit at deltage i det kulturelle og kunstneriske liv*" (Artikel 31). I det omfang forældre eller familie konsekvent begrænser et barns mulighed for at dyrke fritidsinteresser eller for at lege (deltage i socialt samvær) med andre børn i deres fritid, er der således tale om en indikation på negativ social kontrol.

Ligeledes vil der være tale om en indikation på negativ social kontrol – og en overtrædelse af Børnekonventionens Artikel 2 – hvis familier/forældre i betydelig grad forskelsbehandler deres drenge og piger (sønner og døtre) i relation til deres muligheder for at vælge venner og deltage i fritidsaktiviteter.

5.1 Selvbestemmelse i relation til valg af venner

En måde, hvorpå forældre og andre familiemedlemmer kan udøve negativ social kontrol, er ved at begrænse børn og unges muligheder for at indgå i sociale relationer med andre børn og unge. I spørgeskemaet er eleverne derfor blevet spurgt: "I hvor høj grad oplever du, at du selv må vælge dine venner for din familie?"

TABEL 21

"I hvor høj grad oplever du, at du selv må vælge dine venner for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund	Drenge med dansk eller vestlig baggrund	Piger med ikke-vestlig baggrund	Drenge med ikke-vestlig baggrund	Total
	Pct. (n = 578)	Pct. (n = 587)	Pct. (n = 145)	Pct. (n = 131)	Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	44	43	26	34	41
I høj grad	32	29	33	25	30
I nogen grad	13	12	20	19	14
I mindre grad	3	4	3	4	3
Slet ikke	5	6	7	8	6
Ved ikke	3	5	8	8	5
Ønsker ikke at svare	1	1	2	2	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,001

Som det fremgår af ovenstående *Tabel 21*, oplever et flertal på i alt 71% af de adspurgte elever, at de enten *i meget høj grad* (41%) eller *i høj grad* (30%) selv må vælge deres venner for deres familie. Imidlertid ses der også en forskel på besvarelsene blandt de majoritets-etniske og de minoritetsetniske elever. Således er der en markant mindre andel af de etniske minoritets elever, der angiver en høj eller meget høj grad af selvbestemmelse på dette punkt. Tallene viser, at mens 59% af eleverne med etnisk minoritetsbaggrund oplever, at de *i høj grad* eller *i meget høj grad* selv må vælge deres venner for deres familie, gælder det for hhv. 76% og 72% af de majoritetsetniske piger og drenge. Der er tillige en større andel af de etniske minoritets elever, der svarer 'Slet ikke' eller 'Ved ikke' på spørgsmålet (samlet set 15% af de minoritetsetniske piger og 16% af de minoritetsetniske drenge mod henholdsvis 8% og 11% af de majoritetsetniske piger og drenge).

De elever, som deltog i interviewundersøgelsen, oplever overordnet en stor grad af frihed i relation til selv at måtte vælge deres venner. De interviewede elever giver imidlertid også et forventeligt udtryk for en oplevelse af, at deres forældre ikke vil bryde sig om, at de har sociale relationer, der kan have en dårlig indflydelse på dem, herunder eksempelvis at de omgås unge, der ryger og drikker. Dette gælder på tværs af køn og etnisk baggrund.

Interviewmaterialet peger tillige på en tendens blandt de interviewede minoritetsetniske elever til at opleve, at de decideret *ikke må* ses med børn og unge, som forældrene oplever kan være en dårlig indflydelse.

Denne elev fortæller fx:

"Så hvis [min mor] kommer hen til mig og siger fx, at hun ikke vil have, at jeg går med den pige, så spørger jeg: 'Hvorfor?'. Så er der jo en grund til det. Så vil hun måske sige: 'Fordi hun ryger, og jeg vil ikke have, at du ryger, og hun går ud med drenge' og sådan noget. Og til cafeer og fester og sådan noget. Jeg tror ikke, at det er noget, min mor kan lide." (Pige, 15 år)

Blandt de interviewede majoritetsetniske elever bliver samme problematik snarere udtrykt som et *ønske* end et forbud fra forældrenes side:

"- Hvis du nu kom hjem sammen med nogen, som dine forældre ikke brød sig om, hvad tænker du, de ville sige til det?"

Jeg tror de ville lade mig have mine venner, men hvis der var sådan noget som alkohol eller stoffer, så vil de nok råde mig til at ikke være så meget sammen med de personer eller gå i deres fodspor.

- Kunne de finde på at sige: 'Hende der må du bare ikke se'?"

Det tror jeg ikke, de kunne. Jeg tror egentlig, at jeg er fri nok og stor nok til selv at kunne bestemme. Men de vil helst ikke have mig ud i sådan noget." (Pige, 14 år)

5.2 Muligheder for at ses med venner af det modsatte køn

En potentiel restriktion i relation til elevernes frihed til selv af vælge deres venner kan være begrænsninger i deres muligheder for at være sammen med venner af det modsatte køn i deres fritid. Eleverne er i spørgeskemaet således blevet spurgt, om de gerne må være sammen med henholdsvis pigevenner og drengevenner i deres fritid. Undersøgelsens kvantitative data viser, at der er betydelige forskelle på de forskellige elevgruppers muligheder for at ses med venner af det modsatte køn i deres fritid.

Som det fremgår af nedenstående *Tablet 22*, er der blandt de minoritetsetniske drenge markant færre, der må ses med pigevenner i deres fritid, sammenlignet med de øvrige elevgrupper. Således angiver 2 ud af 3 drenge med etnisk minoritetsbaggrund, at de må ses med pigevenner i deres fritid, mens det samme gælder langt hovedparten af de majoritetsetniske drenge (92%). Ligeledes ses, at en betydelig større andel af de minoritetsetniske drenge (23%) angiver, at de *ikke ved*, om de må ses med pigevenner.

TABEL 22

"Må du gerne ses med pigevenner i din fritid?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drengene med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drengene med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	99	92	99	66	93
Nej	0	1	1	7	1
Ved ikke	1	6	0	23	5
Ønsker ikke at svare	0	1	0	4	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Ser vi på det ovenstående spørgsmål i forhold til graden af religiøsitet, finder vi, at religion ser ud til at spille en rolle på tværs af drengenes etniske baggrund. Gradene af religiøsitet påvirker således andelen af drenge, som svarer 'Ja' på spørgsmålet (se *Bilag 4, Tabel 2.24 og 2.25*).

Resultaterne viser videre, at særligt de minoritetsetniske piger oplever, at de ikke må ses med venner af det modsatte køn. Som nedenstående *Tabel 23* viser, angiver således mindre end halvdelen af pigerne med etnisk minoritetsbaggrund (43%), at de gerne må ses med drengenevenner i deres fritid, mens det omvendt gælder for et stort flertal af de øvrige elevgrupper (mellem 88% og 99%).

TABEL 23

"Må du gerne ses med drengenevenner i din fritid?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drengene med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drengene med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	88	99	43	95	89
Nej	2	1	21	2	3
Ved ikke	10	1	28	2	7
Ønsker ikke at svare	1	0	7	1	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Andelen af minoritetsetniske piger, der direkte svarer 'Nej' på spørgsmålet (21%), er tilmed markant højere end blandt de øvrige elevgrupper. Til sammenligning svarer knap 2% af de majoritetsetniske piger 'Nej' på spørgsmålet. Ligeledes ses det, at 28% af de minoritetsetniske piger, svarer 'Ved ikke' på spørgsmålet, mens den tilsvarende andel blandt de majoritetsetniske piger ligger på 10%.

Når der ses på trivsel, viser datamaterialet en sammenhæng mellem elevernes psykiske trivsel og friheden til at ses med drengevenner i deres fritid. De elever, som oplever, at de ikke må ses med drengevenner, oplever således også en højere grad af mistrivsel end de elever, som oplever, at de gerne må ses med drengevenner (se *Bilag 4, Tabel 2.26*).

Undersøgelsens datamateriale viser ydermere, at den oplevede grad af religiøsitet i familien har indflydelse på, hvorvidt piger må ses drengevenner i deres fritid. Piger fra oplevet religiøse eller meget religiøse familier må generelt ses mindre med drengevenner i deres fritid sammenlignet med piger fra oplevet ikke-religiøse eller mindre religiøse familier. Blandt de minoritetsetniske piger må 63% fra oplevet ikke-religiøse eller mindre religiøse familier således ses med drengevenner, mens det gælder 31% af de minoritetsetniske piger fra oplevet religiøse eller meget religiøse familier. Blandt de majoritetsetniske piger må 91% fra oplevet ikke- eller mindre religiøse familier ses med drengevenner, mens tallet for de majoritetsetniske piger fra oplevet religiøse familier ligger på 73% (se *Bilag 4, Tabel 2.27 og 2.28*).

Interviewundersøgelsens datamateriale belyser på lignende vis, at der ses betydelige forskelle i relation til elevernes oplevede muligheder for at ses med venner af det modsatte køn.

På tværs af køn fortæller flere af de interviewede majoritetsetniske elever således, at de gerne må ses med venner af det modsatte køn i deres fritid, og at deres forældre i visse tilfælde også opmuntrer dem til det. Om forældrenes holdning til, at hun har venner af det modsatte køn, fortæller denne majoritetsetniske pige fx:

"Det synes de [forældrene] egentlig er meget fedt, det der med, at vi godt kan blandes, og at man faktisk godt kan have drengevenner, så vi ikke bare går rundt og siger, at når man er venner, så er man åbenbart også kærestes. At man også godt kan have drengevenner." (Pige, 14 år)

I relation til de etniske minoritets elever tegner interviewmaterialet imidlertid et mere nuanceret billede. Her udtrykker flere af de interviewede elever, at de gerne må have venner af det modsatte køn *i skoletiden*, men at dét at ses med venner af det modsatte køn *i fritiden* ikke er utvetydigt ukompliceret. Flere af de minoritetsetniske elever fortæller for eksempel, at dét at have venner af det modsatte køn ikke er almindeligt i deres oprindelsesland, og at forældrene derfor kan have vanskeligt ved at forstå sådanne venskaber.

Hertil udtrykker de, at samvær med venner af modsatte køn uden for institutionaliserede rammer, såsom skolen eller fritidsaktiviteter, kan give anledning til bekymring hos forældrene om karakteren af dette samvær. Dette gælder ikke mindst i forhold til de minoritetsetniske piger. Som tidligere beskrevet, kan dét, at piger *'går med drenge'*, for eksempel give anledning til sladder blandt familiens omgangskreds.

Forældrenes kendskab til en eventuel drengevens familie kan imidlertid være en formildende omstændighed. Adspurgt om hun må ses med drengevenner i sin fritid svarer denne minoritetsetniske pige eksempelvis:

"Altså jo. Hvis min mor kender familien, og hun kender ham rigtig godt og sådan noget, så tror jeg godt, men hvis det bare er en, som jeg slet ikke har snakket om eller slet ikke har nævnt i huset, så tror jeg ikke." (Pige, 15 år)

I det følgende gengives et uddrag fra et interview med en af de minoritetsetniske piger, hvor emnet er hendes oplevelse af selvbestemmelse i forhold til sociale relationer. Uddraget gengives med en vis længde, idet det på fin vis illustrerer både en ung muslimsk piges ønske om selvstændighed og selvbestemmelse, betydningen af familiens kulturelle ophav og endelig hvilke omstændigheder, som pigen oplever har betydning for forældrenes forståelse og accept af "den danske kultur":

"- Hvad mener du med, at du 'selv kan styre det'?

At jeg selv har ansvaret for, hvem jeg er sammen med, at jeg føler mig godt tilpas i et fællesskab.

- Hvad ville der ske, hvis du blev venner med nogen, som dine forældre ikke brød sig om?

Jamen, hvis mine forældre sagde, at jeg ikke måtte være sammen med dem, så ville jeg ikke lytte til mine forældre, fordi det er nogle, som jeg godt kan lide at være sammen med. Og det skal de ikke bestemme.

- Har du prøvet det?

Nej. Eller jo, en dreng for lang tid siden. Jeg tror, han hedder Ahmad [pseudonym] eller sådan noget. Da sagde de [forældrene]: 'Du skal ikke være så meget sammen med ham. Måske kan han lide dig.' Så tænkte jeg: 'Han er bare min ven. Prøv lige at slappe af. Jeg skal jo ikke have en kæreste'. Jeg vil ikke have en kæreste, men jeg vil bare have drengevenner, fordi jeg er gode venner med mange drenge. Så tænker de sådan: 'Drengen er efter dig'. Så tænkte jeg: 'Okay, slap af. Der sker ikke noget.' Det var bare det.

- Hvor lang tid siden er det?

Måske fire år siden. Men de er ikke sådan mere. Nu har de forstået, at en dreng og en pige kan sagtens være venner, uden at der foregår noget mellem dem (...) Nu kommer vi jo fra Syrien, og der holder man sig væk fra hinanden. Men nu har de så lært den danske kultur. Nu arbejder de begge to, og så er de sammen med danskere hver dag, og så ved de, hvordan det er at have kollegaer, der er af det modsatte køn. Og at man sagtens kan have det sjovt, uden at der er noget.

- Så du må gerne have drengevenner nu?

Ja. Det må jeg gerne nu. Nu hvor de forstår, at man kan sagtens være venner. Min mor og jeg snakkede om det i går, faktisk. Sådan lidt sent om aften. Jeg tror klokken var 11 eller sådan noget. Jeg kunne ikke sove, så jeg snakkede bare med min mor om sådan nogle ting. Og så sagde hun: 'Det er faktisk ret sjovt at have drengevenner', altså, sådan at det er okay. Det var bare det. Hun sagde sådan: 'Der er ligesom ikke noget. Altså, man er bare venner.'" (Pige, 16 år)

Som vist i de ovenstående uddrag oplever flere af de interviewede minoritetsetniske piger, at de kan forhandle deres muligheder for at ses med venner af det modsatte køn med deres forældre, ligesom forældrenes grader af accept kan afhænge af forskellige forhold og være kontekstbestemte. Dette forhold kan således være med til at forklare, at hele 28% af de minoritetsetniske piger svarer 'Ved ikke' på spørgsmålet om, hvorvidt de må ses med drengevenner i deres fritid.

Imidlertid står det samtidig klart, at mere end hver femte minoritetsetniske pige (21%) svarer direkte 'Nej' på spørgsmålet. Og som nævnt ovenfor, oplever de elever som svarer 'Nej' på spørgsmålet også en højere grad af mistrivsel end de elever, som svarer 'Ja' (se Bilag 4, Tabel 2.26). Dette forhold indikerer, at der særligt blandt de minoritetsetniske piger findes et mindretal af elever, som oplever negativ social kontrol i relation til at kunne ses med venner af det modsatte køn.

5.3 Deltagelse i fritidsaktiviteter

I undersøgelsens spørgeskema er eleverne blevet spurgt, om de må deltage i fritidsaktiviteter, som er typiske for deres aldersgruppe, herunder om de må være ude efter skoletid for deres familie samt om de må gå til fritidsaktiviteter, som fx fodbold eller svømning.

Som det fremgår af nedenstående Tabel 24, oplever langt de fleste elever – på tværs af køn og etnisk baggrund – at de gerne må være ude efter skoletid. Samlet set svarer 97% af eleverne således 'Ja', mens 1% svarer 'Nej' og 2% svarer 'Ved ikke'.

TABEL 24

"Må du gerne være ude efter skoletid for din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	98	97	94	94	97
Nej	0	0	2	2	1
Ved ikke	2	2	3	5	2
Ønsker ikke at svare	0	0	1	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,053

Selvom undersøgelsen viser, at langt de fleste elever – på tværs af køn og etnisk baggrund - gerne *må* være ude efter skoletid, er dette ikke nødvendigvis ensbetydende med at eleverne rent faktisk opholder sig ude efter skoletid i samme omfang.

Interviewmaterialet viser, at der blandt de minoritetsetniske elever er enkelte, som oplever, at de skal komme direkte hjem efter skole. De interviewede angiver forskellige årsager hertil, eksempelvis at nogle af eleverne skal følge deres mindre søskende hjem.

Denne dreng, som har etnisk minoritetsbaggrund og som kommer fra en "meget kristen" familie, fortæller følgende om, hvorfor han skal komme direkte hjem efter skole:

"- Efter en almindelig skoledag hvad gør du så bagefter?

Så går jeg hjem.

- Gør du det hver dag efter skole?

Ja det gør jeg

- Hvis du ikke går hjem, hvad sker der så?

Hvis jeg ikke går hjem, hvis jeg bliver et andet sted og leger, og det kommer til at blive for sent, så får jeg en snak med min mor og far, de snakker med mig [og spørger]: 'Hvorfor gjorde du det her, hvorfor ignorerede du vores aftale?'

- Er det fordi du skal noget, når du kommer hjem?

Det er ikke sådan, at jeg skal noget. Nej, jeg skal ikke noget derhjemme.

- Men der er en forventning om, at du kommer hjem?

Ja, fordi de skal vide, hvor jeg er, hvis der sker noget, så de kan finde mig. Hvis jeg går fra skole og går et andet sted, og så sker der lige pludselig et uheld, så aner de ikke, hvor jeg er. Jeg har ikke en telefon, så de kan ikke ringe." (Dreng, 15 år)

Ligesom langt de fleste elever oplever, at de gerne må være ude efter skoletid, så oplever langt de fleste elever også, at de gerne gå til fritidsaktiviteter for deres familie.

Nedenstående *Tablet 25* viser, at det gør sig gældende for 99% af de majoritetsetniske elever på tværs af køn, mens de tilsvarende andele for de minoritetsetniske elever er 92% (piger) og 97% (drengene).

TABEL 25

"Må du gerne gå til fritidsaktiviteter for din familie (f.eks. fodbold eller svømning)?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drengene med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drengene med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
Ja	99	99	92	97	98
Nej	0	0	3	1	0
Ved ikke	0	1	3	2	1
Ønsker ikke at svare	0	0	2	1	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

Mens det er positivt at konstatere, at langt de fleste elever ikke oplever restriktioner i deres muligheder for at deltage i fritidsaktiviteter, er det samtidig værd at notere betydningen af et positivt svar på spørgsmålet. Undersøgelsens datamateriale viser således en sammenhæng mellem elevernes frihed til at deltage i fritidsaktiviteter og deres trivsel. De elever, som har svaret, at de gerne må deltage i fritidsaktiviteter, trives således bedre end de elever, der har angivet en af de tre andre svarmuligheder (se *Bilag 4, Tabel 2.29*).

LITTERATURLISTE

Als Research (2011): *Ung i 2011. Nydanske unges oplevelse af social kontrol, frihed og grænser*. Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration

Als Research (2014): *Kønsroller og social kontrol blandt unge med etnisk minoritetsbaggrund*. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Als Research (2015a): *Et spørgsmål om ære. Unges bud på at modvirke og forebygge social kontrol og æresrelaterede konflikter*. Socialstyrelsen.

Als Research (2015b): *Nydanske LGBT-personers levevilkår*. Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling

Børnerådet (2017): *Børns rapportering af vold i hjemmet. Analyse fra Børnerådet*. Børneindblik nr. 2.

Ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol (2017): *Anbefalinger fra ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol*. Københavns Kommune.

Etnisk Konsulentteam (2010): *Social kontrol i minoritetsetniske familier*

Etnisk Ung (2014): *'Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at leve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer'*.

FNs Børnekonvention.

Högdin, Sara (2007): *Utbildning på (o)lika villkor: Om kön och etnisk bakgrund i grundskolan*. Stockholms universitet.

Institut for Menneskerettigheder (2017): *Ekstrem social kontrol*.

Lynggaard, Trine (2010): *Ligestilling og minoritetsungdom i Norden med fokus på social kontroll*. Nordisk institutt for kunnskap om kjønn (NIKK). Nordisk Ministerråd.

Rambøll (2018): *Litteraturstudie om forebyggelse af negativ social kontrol, i dagtilbud, fritidstilbud, grundskole og på ungdomsuddannelserne*. Undervisningsministeriet.

Rasmussen M, Pedersen TP, Due P, red. (2015): *Skolebørnsundersøgelsen 2014*. Statens Institut for Folkesundhed

Regeringen (2016): *Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol. National handlingsplan*.

Sex & Samfund (2017): *Unges syn på krop og kropsidealer. En undersøgelse fra Sex & Samfund.*

Skolverket (2010): *Hedersrelaterat våld och förtryck. Skolans ansvar och möjligheter.*

Udlændinge- og Integrationsministeriet (2017): *Medborgerskab, ligebehandling og selvbestemmelse i Danmark 2016*

Ungdomsstyrelsen (2009): *Delstudie 1: Rätten att själv få välja vem man ska gifta sig med i Gift mot sin vilja*

BILAG 1 - 5

BILAG 1 – Datagrundlag og metode

Undersøgelsen bygger på en kombination af kvantitative og kvalitative data, herunder en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i grundskolens 6.- 8. klasser samt i alt 39 dybdegående kvalitative interview med elever og lærere. Nedenfor beskrives de enkelte dele af datasættet nærmere.

Undersøgelsens kvantitative datagrundlag

Undersøgelsens kvantitative datagrundlag udgøres af en elektronisk spørgeskemaundersøgelse blandt elever i grundskolens 6.-8. klasser. Spørgerammen er udviklet af Als Research og består af 32-34 spørgsmål²⁰ omhandlende elevernes oplevelser af frihed, grænser og kontrol i relation til hverdagsliv, socialt samvær med andre elever, muligheder for deltagelse i skole- og fritidsaktiviteter mv. Med henblik på at teste elevernes forståelse af spørgsmålene, er der gennemført 3 fokusgruppeinterview med i alt 10 elever i 7. og 8. klasse, heraf 3 elever med etnisk minoritetsbaggrund. Dataindsamlingen er gennemført i samarbejde med Epinion, som har stået for opsætning af det elektroniske spørgeskema samt rekruttering af skoler til undersøgelsen.

Der er opnået i alt 1.441 besvarelser fra elever i de pågældende klassetrin fordelt på 27 forskellige skoler. Såvel folkeskoler (19 skoler) som fri- og privatskoler (8 skoler) er repræsenteret i undersøgelsen, ligesom der er opnået en fin geografisk spredning, således at der er opnået besvarelser fra skoler i større og mindre byer og i Øst- såvel som i Vestdanmark.

Tidligere undersøgelser har vist - jvf. afsnit 1.1 -, at unge med etnisk minoritetsbaggrund i højere grad end andre unge oplever negativ social kontrol. Derfor er rekruttering til undersøgelsen foretaget med henblik på at indhente et tilstrækkeligt antal svar fra minoritets-etniske elever til at muliggøre sammenligninger mellem elever med hhv. minoritets- og majoritetsetnisk baggrund.

Rekrutteringen blev foretaget af analyseinstituttet Epinion, der har anvendt Undervisningsministeriets liste over folkeskoler og privat- og friskoler i Danmark som udgangspunkt. Listen har fungeret som bruttoliste med mulige deltagerskoler samt deres kontaktoplysninger. Skolerne på listen er beriget med information fra Undervisningsministeriets Datavarehus om andelen af elever med anden etnisk baggrund end dansk på 6. – 8. klassetrin på skolen.

Ud fra dette blev skolerne opdelt i skoler, som har mere end 25% elever med anden etnisk baggrund end dansk på de tre klassetrin, og skoler, som har en lavere andel. Blandt skoler med mere end 25% elever med anden etnisk baggrund end dansk blev skolerne kontaktet i prioriteret rækkefølge, således at skolen med den største andel af elever med anden etnisk baggrund end dansk blev kontaktet først. Da svar var opnået fra denne skole, blev næste skole på listen kontaktet og så fremdeles. Dog har det i processen været prioriteret også at få spredning i forhold til, om skolerne ligger i en af de fire største danske byer eller et andet sted i landet, samt om det er folkeskoler, friskoler eller privatskoler. Det betyder, at skoler længere nede på listen blev kontaktet, hvis skoler med bestemte karakteristika allerede var godt repræsenteret.

²⁰ To af spørgsmålene har været betinget af specifikke svar på et foregående spørgsmål.

Blandt skoler med mindre end 25% elever med anden etnisk baggrund end dansk blev skolerne opdelt i deres geografiske placering og efter type (folkeskole eller privat-/friskole). Inden for disse klynger blev skolerne igen kontaktet i prioriteret rækkefølge, således at skolen med den største andel af elever med anden etnisk baggrund end dansk blev kontaktet først. Når svar fra denne skole var opnået, blev næste skole på listen kontaktet og så fremdeles.

Som præmie for at deltage har hver klasse modtaget 500 kr. til klassekassen.

I udgangspunkt har samtlige elever i de deltagende klasser besvaret spørgeskemaet. Følgelig er der ikke tale om bortfald på elevniveau. Ses der på bortfald på skoleniveau, er de hyppigst angivne årsager til, at skolerne har takket nej til at deltage i undersøgelsen, at de har for travlt, at de i forvejen deltager i andre undersøgelser, eller at de af princip ikke deltager i undersøgelser, som ikke er lovpligtige eller pålagt dem af ministeriet.

Alle skoler, som har accepteret at deltage i undersøgelsen, har udpeget en kontaktperson på skolen. Kontaktpersonen har forud for undersøgelsen modtaget information om undersøgelsens formål samt instruktion om den praktiske gennemførelse. Det har herefter været kontaktpersonens ansvar at udpege de klasser på skolerne, som skal deltage samt sørge for, at eleverne også besvarer undersøgelsen. Kontaktpersonen har også været ansvarlig for at informere forældrene om undersøgelsen, og har i den forbindelse modtaget et forslag til et informationsbrev.

Alle elever har besvaret undersøgelsen via deres UNI-login. Via dette har de tilgået et spørgeskema i Epinions system. Eleverne har besvaret spørgeskemaet i klassen, og det har i instruktionen til kontaktpersonen været fremhævet, at eleverne ikke skulle have mulighed for at se andres svar i undersøgelsen. Ligeså har skolerne været opfordret til at lade eleverne spørge en lærer om hjælp til forståelse af spørgeskemaet.

Undersøgelsens kvalitative datagrundlag

Undersøgelsens kvalitative data består af dybdegående interview med elever og lærere i grundskolens 6.- 8. klasse. Interviewene har haft til formål at uddybe og nuancere de temaer, som er blevet afdækket i undersøgelsens kvantitative del gennem elevernes egne såvel som lærernes perspektiver.

Kontaktpersonerne på de skoler, der blev rekrutteret i forbindelse med den kvantitative del, er i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen blevet informeret om, at de efterfølgende ville blive kontaktet af Als Research med henblik på at indgå aftaler om et antal interview med elever og lærere.

Als Research har følgelig taget telefonisk kontakt til kontaktpersonerne og disse har stået for rekruttering af elever og lærere samt indgåelse af aftaler med disse. Eleverne og deres forældre er gjort opmærksomme på, at elevernes eventuelle deltagelse i interview er frivillig, og der er indhentet skriftlige samtykkeerklæringer fra elevernes forældre.

Som ved undersøgelsens kvantitative del, har der i forbindelse med den kvalitative dataindsamling været et ønske om, at sikre deltagelse af elever af begge køn og med forskellig etnisk baggrund, hvorfor kontaktpersonerne bl.a. er blevet bedt om at tilstræbe en ligelig

fordeling af majoritets- og minoritetsetniske elever ved opsætning af interviewaftaler. Således har knap halvdelen af elevinformanterne etnisk minoritetsbaggrund.

Informanterne fordeler sig på 5 forskellige skoler i såvel Øst- som Vestdanmark, i storbyer såvel som fra mindre byer, samt på fri- og private grundskoler og folkeskoler.

Mens målgruppen for undersøgelsen har været elever på grundskolens almenpor, viste der sig undervejs i dataindsamlingsaktiviteterne en mulighed for at gennemføre interview med hhv. én lærer og én elev fra en modtageklasse. Da modtageklasser falder uden for målgruppen, indgår disse interview ikke i undersøgelsens datagrundlag.

Imidlertid peger interviewene på, at der kan være særlige forhold og udfordringer, der gør sig gældende blandt modtageeleverne, som kan være relevante at belyse. Hvor formålstjenstligt inddrages disse fund i rapporten med tydelig angivelse af, at der er tale om erfaringer fra aktører i en enkelt modtageklasse.

BILAG 2 – Begrebsafklaring og definitioner

Negativ social kontrol

Undersøgelsen tager udgangspunkt i den følgende overordnede definition af negativ social kontrol, som er udarbejdet af *Københavns Kommunes ekspertgruppe til forebyggelse af social kontrol*:

”Der er tale om social kontrol, når individet gennem pres, tvang eller vold begrænses i sin livsudfoldelse og ret til at træffe selvstændige valg angående eget liv og fremtid. Det gælder fx den enkeltes selvbestemmelse over egen krop, frihed til at vælge venner, fritidsaktiviteter, religion, påklædning, uddannelse, kæreste eller ægtefælle”.²¹

Samtidig er denne undersøgelses definition af negativ social kontrol dog yderligere operationaliseret under hensyntagen til, at undersøgelsens målgruppe udgøres af elever, som fortrinsvis er i alderen 12-14 år. Der er som nævnt ikke tidligere gennemført undersøgelser med fokus på negativ social kontrol blandt børn og unge under 15 år i Danmark. Ligeledes har en stor del af den eksisterende forskning haft fokus på negativ social kontrol i relation til seksualitet, kønsroller og partnervalg blandt unge, der er myndige og/eller er over den seksuelle lavalder. I relation til denne undersøgelse er der således behov for at indholdsbestemme og definere begrebet negativ social kontrol med udgangspunkt i målgruppen af grundskoleelever.

Mens unge over 18 år er myndige og har samme rettigheder som alle andre voksne, så har forældremyndighedsindehavere ret til at handle på vegne af børn og unge under 18 år, blandt andet som følge af Forældreansvarslovens § 2, der indledes med følgende ordlyd:

”Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.”

Hertil kommer det forhold, at børn og unge under 15 år er under den seksuelle lavalder, samt det forhold at *”forældrene bl.a. i udgangspunktet kan bestemme, hvor barnet skal opholde sig, hvordan barnet skal opdrages, og om barnet skal indmeldes i et religiøst samfund”*.²² Som følge heraf har denne undersøgelse ikke haft fokus på at afdække elevernes grad af selvbestemmelse i relation til fx seksualitet, ligesom selvbestemmelse i forhold til valg af religiøst tilhørsforhold ikke har været i fokus.

I stedet fokuseres der på at afdække elevernes oplevelse af grader af selvbestemmelse og begrænsninger i relation til *frihed til at vælge venner, fritidsaktiviteter og påklædning*, samt i relation til *deltagelse i skolerelaterede aktiviteter* mv. Som beskrevet i handlingsplanen kan negativ social kontrol over for børn blandt andet *”få konsekvenser for den enkelte i form af f.eks. manglende frihed og ligestilling samt deltagelse i skole- og fritidsaktiviteter”*.²³

Undersøgelsen har som følge heraf særligt fokus på disse områder.

Endelig er det værd at fremhæve, at det kan være vanskeligt at afgøre, hvornår begrænsninger i relation til disse områder kan siges at udgøre eksempler på negativ social kontrol. Dels

²¹ Ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol (2017)

²² Institut for Menneskerettigheder (2017), s. 41.

²³ Regeringen (2016), s. 9

kan undersøgelsen alene belyse elevernes *oplevede* begrænsninger, ligesom der kan være mange forskellige årsager til, at en elev oplever begrænset selvbestemmelse i relation til fx deltagelse i fritidsaktiviteter eller i relation til valg af beklædning. Undersøgelsen kan således alene pege på udbredelsen og karakteren af *indikationer* på negativ social kontrol.

I forlængelse heraf anvendes begrebet *negativ social kontrol* i denne rapport alene om oplevelser med kontrol og begrænsninger, som *indikerer*, at der er tale om:

- kontrol, som overtræder det enkelte barns rettigheder
- kontrol, som er gennemført ved hjælp af pres, tvang eller vold
- kontrol, som påvirker barnets trivsel betydeligt i negativ retning

Børn har en række grundlæggende rettigheder, som følger af dansk lovgivning og af internationale konventioner, som Danmark har tilsluttet sig. Eksempelvis gælder FNs Børnekonvention for alle børn under 18 år i Danmark. Heri stadfæstes bl.a. *børns ret til udvikling* (fx skolegang, fritid, leg og information), *børns ret til medbestemmelse* (fx indflydelse, deltagelse og ytringsfrihed) samt *børns ret til beskyttelse* (fx mod vold, misbrug og udnyttelse). FNs Børnekonvention stadfæster endvidere, at børns rettigheder er gældende "*uden hensyn til barnets eller dets forældres eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion*" mv. (Artikel 2). Således har alle børn *ret til beskyttelse mod diskrimination*.

I det omfang en given begrænsning eller kontrolmekanisme fx fører til en overtrædelse af et barns ret til ikke at blive udsat for "*vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privatliv*" (Artikel 16) eller et barns ret "*til at lege og dyrke fritidsinteresser*" (Artikel 31) er der således ifølge undersøgelsens definition tale om *en indikation* på negativ social kontrol.

Ligeledes kan der eksempelvis være tale om en indikation på negativ social kontrol, hvis et barn oplever, at forældre eller familie ikke giver ham eller hende mulighed for at deltage i den lovpligtige seksualundervisning eller den lovpligtige idrætsundervisning mv.

Endelig har ekspertgruppen til forebyggelse af negativ social kontrol fremhævet det forhold, at negativ social kontrol kan have alvorlige konsekvenser for det enkelte individ, herunder i relation til psykisk mistrivsel.²⁴ Hertil kommer, at selvom forældre har ret til at træffe afgørelser på vegne af deres børn, så må forældre ikke udøve denne ret på en måde, som bryder med det afgørende hensyn til barnets bedste/barnets tarv.²⁵

I de tilfælde hvor svarfordelingerne i denne undersøgelse peger på en sammenhæng mellem elevernes oplevelse af en given form for begrænsning/kontrol og psykisk mistrivsel, er dette derfor ligeledes beskrevet som en *indikation* på negativ social kontrol. Som beskrevet i kapitel 3 viser undersøgelsen eksempelvis, at psykisk mistrivsel er markant mere udbredt blandt de elever, der er bange for, at deres familie lægger planer for deres fremtid mod deres vilje. Dette ses dermed som en indikation på forekomst af negativ social kontrol.

²⁴ Ekspertgruppen til forebyggelse af social kontrol (2017)

²⁵ Institut for Menneskerettigheder (2017). Se bl.a. Børnekonventionen, Artikel 18, stk. 1: "*Barnets tarv skal for dem [forældrene/barnets værge] komme i første række.*" og Forældreansvarsloven § 2: "*Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.*"

Majoritetsetniske og minoritetsetniske elever

I denne rapport skelnes der mellem *majoritetsetniske* elever og *minoritetsetniske* elever.

Definitionen af de minoritetsetniske elever tager udgangspunkt i Danmarks Statistiks definitioner af *indvandrere*, *efterkommere* og *ikke-vestlig oprindelse*.²⁶

Indvandrere er defineret som personer, som er født i udlandet, og hvor ingen af forældrene er danske statsborgere eller født i Danmark. I tilfælde, hvor der ikke findes oplysninger om nogen af forældrene, og personen er født i udlandet, defineres vedkommende også som indvandrer.

Efterkommere er defineret som personer, som er født i Danmark, og hvor ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

Vestlig oprindelse omfatter som personer, som har oprindelse i EU, Andorra, Australien, Canada, Island, Liechtenstein, Monaco, New Zealand, Norge, San Marino, Schweiz, USA og Vatikanstaten.

Ikke-vestlig oprindelse omfatter personer, som har oprindelse i alle andre lande end ovenstående.

Betegnelsen *majoritetsetniske elever*, bruges som en samlet betegnelse for elever med etnisk dansk baggrund eller anden vestlig oprindelse.

Betegnelsen *minoritetsetniske elever*, bruges som en samlet betegnelse for elever, der er indvandrere eller efterkommere med ikke-vestlig oprindelse.

Trivselsindeks

I rapporten anvendes et indeks for trivsel. Dette indeks er inspireret af Skolebørnsundersøgelsen, som udgør det danske bidrag til det internationale forskningsprojekt *Health Behaviour in School-aged Children*.²⁷

I Skolebørnsundersøgelsen anvendes et indeks bestående af en række somatiske og psykiske mistrivselsindikatorer. I denne undersøgelse anvendes 4 af de spørgsmål, som udgør indikatorer på psykisk mistrivsel. Spørgsmålene lyder som følger:

Tænk på de sidste 6 måneder... Hvor ofte har du....

1. Været ked af det?
2. Været nervøs?
3. Været irriteret/i dårlig humør?
4. Haft svært ved at falde i søvn?

²⁶ <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/befolkning-og-valg/indvandrere-og-efterkommere/indvandrere-og-efterkommere>

²⁷ Rasmussen M, Pedersen TP, Due P, red. (2015)

Med følgende fem svarmuligheder:

1. Næsten hver dag
2. Mere end en gang om ugen
3. Næsten hver uge
4. Næsten hver måned
5. Sjældent eller aldrig

Såfremt respondenterne har svaret '*Næsten hver dag*' eller '*Mere end en gang om ugen*', på et af spørgsmålene, defineres dette som en form for mistrivsel. Da der er 4 spørgsmål, kan respondenterne have nul til fire former for mistrivsel. Indekset opsummerer dette ved tre udfald: '*0 former for mistrivsel*', '*1-2 former for mistrivsel*' og '*3-4 former for mistrivsel*'.

Elevernes oplevede trivsel fordelt på køn og etnicitet fremgår af Bilag 4, Tabel 2.1.

Grad af religiøsitet

Med henblik på at belyse betydningen af den oplevede grad af religiøsitet, er eleverne i undersøgelsen blevet spurgt: "*I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?*".

Eleverne har haft følgende svarmuligheder:

1. I meget høj grad
2. I høj grad
3. I nogen grad
4. I mindre grad
5. Slet ikke
6. Ved ikke
7. Ønsker ikke at svare

De elever, som har svaret '*I meget høj grad*' eller '*I høj grad*' er i rapporten defineret som *elever fra oplevet religiøse eller meget religiøse familier*.

De elever, som har svaret '*Slet ikke*', '*I mindre grad*' eller '*I nogen grad*' er i rapporten defineret som *elever fra oplevet ikke-religiøse eller mindre religiøse familier*.

Denne omkodning er foretaget for at sikre, at analysegrundlaget er tilstrækkeligt robust, når specifikke/mindre grupper tages i betragtning.

Den overordnede fordeling af elevernes oplevede grad af religiøsitet i familien fordelt på køn og baggrund fremgår af *Bilag 4, Tabel 2.2*, mens *Tabel 2.3* i samme bilag viser de omkodede svarfordelinger.

BILAG 3 - Overordnede fordelinger

Undersøgelsens kvantitative datagrundlag udgøres af en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i grundskolens 6.-8. klasse. Datamaterialet omfatter besvarelser fra i alt 1.441 elever fordelt på 27 skoler. Nedenfor vises besvarelsernes overordnede fordelinger i relation til køn, etnisk baggrund, klassetrin og skoletype.

Køn

TABEL 1.1

Hvad er dit køn?

	Frekvens	Pct.	Kumulativ
Pige	723	50	50
Dreng	718	50	100
Total	1441	100	

Etnisk baggrund

TABEL 1.2

Etnisk baggrund

	Frekvens	Pct.	Kumulativ
Elever med ikke-vestlig baggrund	276	19	19
Elever med dansk eller vestlig baggrund	1165	81	100
Total	1441	100	

Klassetrin

TABEL 1.3

Hvilket klassetrin går du på?

	Frekvens	Pct.	Kumulativ
6. klasse	512	36	36
7. klasse	471	33	68
8. klasse	458	32	100
Total	1441	100	

Skoletype

TABEL 1.4

Skoletype

	Frekvens	Pct.	Kumulativ
Folkeskole	1025	71	71
Privatskole	416	29	100
Total	1441	100	

BILAG 4 - Udvalgte tabeller

Datamaterialet giver mulighed for at vise undersøgelsesspørgsmålenes svarfordelinger med kryds på elevernes oplevede trivsel og elevernes oplevede grad af religiøsitet i deres familie. Nedenfor vises en række udvalgte krydstabeller med relevans for rapportens temaer. Af hensyn til rapportens læsevenlighed vises tabellerne så vidt muligt i den rækkefølge, som de fremkommer i rapporten.

TABEL 2.1

Trivselsindeks

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	49	64	54	68	57
1-2 former for mistrivsel	34	31	32	26	32
3-4 former for mistrivsel	17	5	14	6	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.2

"I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 578)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 587)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 145)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 131)	Total Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	2	4	24	32	8
I høj grad	7	6	31	33	11
I nogen grad	14	16	26	16	16
I mindre grad	35	27	11	9	27
Slet ikke	34	38	1	2	29
Ved ikke	8	9	6	5	8
Ønsker ikke at svare	0	1	1	2	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.3

"I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?"

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 532)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 533)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 136)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 121)	Total Pct. (n = 1322)
Ikke eller lidt religiøs familie	90	89	41	30	79
Religiøs eller meget religiøs familie	10	11	59	70	21
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.4

"I hvor høj grad oplever du, at du selv kan bestemme over dit udseende, f.eks. i forhold til tøj, sko og evt. makeup?"

Trivselsindeks	I meget høj grad Pct. (n = 668)	I høj grad Pct. (n = 596)	I nogen grad Pct. (n = 137)	I mindre grad Pct. (n = 20)	Slet ikke Pct. (n = 6)	Ved ikke Pct. (n = 11)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 3)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	63	54	43	35	33	82	0	57
1-2 former for mistrivsel	27	35	42	20	17	18	67	32
3-4 former for mistrivsel	10	11	15	45	50	0	33	11
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.5

"I hvor høj grad oplever du, at du selv må vælge om du vil gå med tørklæde, eller andre religiøse symboler (f.eks. kors eller kalot)?"	"I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?"							Total
	I meget høj grad Pct. (n = 115)	I høj grad Pct. (n = 163)	I nogen grad Pct. (n = 233)	I mindre grad Pct. (n = 386)	Slet ikke Pct. (n = 425)	Ved ikke Pct. (n = 110)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 9)	Pct. (n = 1441)
I meget høj grad	59	48	53	53	54	33	22	52
I høj grad	12	21	21	17	12	8	33	16
I nogen grad	6	4	6	8	4	7	11	6
I mindre grad	3	3	3	2	1	2	11	2
Slet ikke	3	4	3	1	3	1	0	2
Ved ikke	11	15	13	17	23	45	11	20
Ønsker ikke at svare	4	4	2	2	3	5	11	3
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.6

"Er du bange for, at din familie lægger planer for din fremtid mod din vilje?"	"I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?"							Total Pct. (n = 1441)
	I meget høj grad Pct. (n = 115)	I høj grad Pct. (n = 163)	I nogen grad Pct. (n = 233)	I mindre grad Pct. (n = 386)	Slet ikke Pct. (n = 425)	Ved ikke Pct. (n = 110)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 9)	
Ja	11	9	9	4	5	7	11	6
Nej	76	80	82	90	89	76	78	85
Ved ikke	10	10	9	6	6	16	0	8
Ønsker ikke at svare	3	1	1	0	0	1	11	1
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.7

"Er du bange for, at din familie lægger planer for din fremtid mod din vilje?"

Trivselsindeks	Ja	Nej	Ved ikke	Ønsker ikke at svare	Total
	Pct. (n = 99)	Pct. (n = 1223)	Pct. (n = 115)	Pct. (n = 10)	Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	29	60	47	40	57
1-2 former for mistrivsel	42	31	34	40	32
3-4 former for mistrivsel	29	9	19	20	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.8

"I hvilken grad oplever du, at du bliver kontrolleret af din familie eller andre?"

Trivselsindeks	I meget høj grad Pct. (n = 28)	I høj grad Pct. (n = 82)	I nogen grad Pct. (n = 249)	I mindre grad Pct. (n = 511)	Slet ikke Pct. (n = 396)	Ved ikke Pct. (n = 150)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 25)	Total Pct. (n = 1441)
	0 former for mistrivsel	36	40	45	54	70	65	60
1-2 former for mistrivsel	39	39	35	36	25	25	28	32
3-4 former for mistrivsel	25	21	20	10	5	9	12	11
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.9

"Har du oplevet, at din familie har kontrolleret din mobil, computer eller dagbog?"

Trivselsindeks	Ja, mange gange Pct. (n = 53)	Ja, enkelte gange Pct. (n = 300)	Nej, aldrig Pct. (n = 988)	Ved ikke Pct. (n = 87)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 13)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	21	44	63	53	46	57
1-2 former for mistrivsel	36	36	30	32	46	32
3-4 former for mistrivsel	43	20	7	15	8	11
Total	100	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,000

TABEL 2.10

"Har du oplevet, at din familie har kontrolleret din mobil, computer eller dagbog eller kigget i din taske mod din vilje?"	Ja, mange gange Pct. (n = 26)	Ja, enkelte gange Pct. (n = 90)	Nej, aldrig Pct. (n = 1256)	Ved ikke Pct. (n = 35)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 34)	Total Pct. (n = 1441)
Ja, mange gange	15	13	2	11	9	4
Ja, enkelte gange	19	31	20	34	29	21
Nej, aldrig	58	50	72	29	41	69
Ved ikke	8	6	5	23	9	6
Ønsker ikke at svare	0	0	1	3	12	1
Total	100	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,000

TABEL 2.11

"Oplever du, at nogen har presset dig til at kontrollere dine søskende eller andre?"

Trivselsindeks	Ja Pct. (n = 61)	Nej Pct. (n = 1211)	Ved ikke Pct. (n = 149)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 20)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	30	60	47	45	57
1-2 former for mistrivsel	39	30	39	40	32
3-4 former for mistrivsel	31	10	14	15	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.12

"Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har brugt fysisk vold mod dig (f.eks. slået dig eller sparket dig)?"

Trivselsindeks	Ja, mange gange Pct. (n = 26)	Ja, enkelte gange Pct. (n = 90)	Nej, aldrig Pct. (n = 1256)	Ved ikke Pct. (n = 35)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 34)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	35	34	61	31	26	57
1-2 former for mistrivsel	27	39	30	49	44	32
3-4 former for mistrivsel	38	27	9	20	29	11
Total	100	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,000

TABEL 2.13

"Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har truet dig med fysisk vold (f.eks. slået dig eller sparket dig)?"

Trivselsindeks	Ja, mange gange Pct. (n = 19)	Ja, enkelte gange Pct. (n = 93)	Nej, aldrig Pct. (n = 1257)	Ved ikke Pct. (n = 39)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 33)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	47	33	60	36	27	57
1-2 former for mistrivsel	32	37	31	46	39	32
3-4 former for mistrivsel	21	30	9	18	33	11
Total	100	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,000

TABEL 2.14

"Oplever du, at du bliver kontrolleret af andre elever på skolen?"

Trivselsindeks	Ja Pct. (n = 108)	Nej Pct. (n = 1142)	Ved ikke Pct. (n = 164)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 27)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	33	63	38	26	57
1-2 former for mistrivsel	31	31	37	48	32
3-4 former for mistrivsel	35	7	25	26	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.15

"I hvor høj grad oplever du, at du har lov til at gøre de samme ting, som dine klassekammerater?"

Trivselsindeks	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Ønsker ikke at svare	Total
	Pct. (n = 297)	Pct. (n = 608)	Pct. (n = 393)	Pct. (n = 80)	Pct. (n = 11)	Pct. (n = 45)	Pct. (n = 7)	Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	64	62	49	33	27	67	71	57
1-2 former for mistrivsel	29	29	35	46	55	27	29	32
3-4 former for mistrivsel	7	10	16	21	18	7	0	11
Total	100	100	100	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.16

"Må du gerne deltage i klasseture med overnatning for din familie (f.eks. lejrskole)?" for elever, der ikke eller i mindre grad oplever deres familie som religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund	Drenge med dansk eller vestlig baggrund	Piger med ikke-vestlig baggrund	Drenge med ikke-vestlig baggrund	Total
	Pct. (n = 480)	Pct. (n = 472)	Pct. (n = 56)	Pct. (n = 36)	Pct. (n = 1044)
Ja	99	99	95	92	99
Nej	0	0	4	0	0
Ved ikke	1	0	2	6	1
Ønsker ikke at svare	0	0	0	3	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.17

"Må du gerne deltage i klasseture med overnatning for din familie (f.eks. lejrskole)?" for elever, der oplever deres familie som religiøs eller meget religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund	Drenge med dansk eller vestlig baggrund	Piger med ikke-vestlig baggrund	Drenge med ikke-vestlig baggrund	Total
	Pct. (n = 52)	Pct. (n = 61)	Pct. (n = 80)	Pct. (n = 85)	Pct. (n = 278)
Ja	98	97	78	92	90
Nej	2	2	4	1	2
Ved ikke	0	0	18	6	7
Ønsker ikke at svare	0	2	1	1	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,003

TABEL 2.18

"Må du gerne gå i fritidsklub for din familie?" for elever, der ikke eller i mindre grad oplever deres familie som religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 480)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 472)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 56)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 36)	Total Pct. (n = 1044)
Ja	92	94	86	92	92
Nej	1	1	9	0	1
Ved ikke	7	6	5	8	6
Ønsker ikke at svare	1	0	0	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,000

TABEL 2.19

"Må du gerne gå i fritidsklub for din familie?" for elever, der oplever deres familie som religiøs eller meget religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 52)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 61)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 80)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 85)	Total Pct. (n = 278)
Ja	92	82	70	88	82
Nej	4	7	6	2	5
Ved ikke	4	10	21	9	12
Ønsker ikke at svare	0	2	3	0	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,049

TABEL 2.20

"Må du gerne gå i fritidsklub for din familie?"

	Ja Pct. (n = 1294)	Nej Pct. (n = 27)	Ved ikke Pct. (n = 114)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 6)	Total Pct. (n = 1441)
Trivselsindeks					
0 former for mistrivsel	59	44	45	33	57
1-2 former for mistrivsel	31	30	40	50	32
3-4 former for mistrivsel	11	26	15	17	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi = 0,016

TABEL 2.21

"Er der seksualundervisning i din klasse eller på din skole?"	"Hvilket klassetrin går du på?"			Total Pct. (n = 1441)
	6. klasse Pct. (n = 512)	7. klasse Pct. (n = 471)	8. klasse Pct. (n = 458)	
Ja	55	62	60	59
Nej	17	15	24	18
Ved ikke	25	23	15	21
Ønsker ikke at svare	3	0	1	1
Total	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.22

"Må du gerne deltage i seksualundervisning for din familie?" for elever, der ikke eller i mindre grad oplever deres familie som religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 480)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 472)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 56)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 36)	Total Pct. (n = 1044)
	Ja	91	88	70	67
Nej	0	0	4	6	1
Ved ikke	9	11	25	22	11
Ønsker ikke at svare	0	1	2	6	1
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.23

"Må du gerne deltage i seksualundervisning for din familie?" for elever, der oplever deres familie som religiøs eller meget religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 52)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 61)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 80)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 85)	Total Pct. (n = 278)
	Ja	67	79	56	54
Nej	4	3	8	12	7
Ved ikke	25	15	33	32	27
Ønsker ikke at svare	4	3	4	2	3
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,115

TABEL 2.24

"Må du gerne ses med pigevenner i din fritid?" for elever, der ikke eller i mindre grad oplever deres familie som religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 480)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 472)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 56)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 36)	Total Pct. (n = 1044)
Ja	99	95	100	81	97
Nej	0	0	0	8	0
Ved ikke	0	4	0	11	3
Ønsker ikke at svare	0	0	0	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.25

"Må du gerne ses med pigevenner i din fritid?" for elever, der oplever deres familie som religiøs eller meget religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 52)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 61)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 80)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 85)	Total Pct. (n = 278)
Ja	94	80	99	61	82
Nej	2	5	1	7	4
Ved ikke	2	11	0	26	11
Ønsker ikke at svare	2	3	0	6	3
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.26

"Må du gerne ses med drengevenner i din fritid?"

	Ja Pct. (n = 1277)	Nej Pct. (n = 47)	Ved ikke Pct. (n = 102)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 15)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	58	36	57	73	57
1-2 former for mistrivsel	32	38	29	27	32
3-4 former for mistrivsel	11	26	14	0	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,011

TABEL 2.27

"Må du gerne ses med drengervenner i din fritid?" for elever, der ikke eller i mindre grad oplever deres familie som religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 480)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 472)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 56)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 36)	Total Pct. (n = 1044)
Ja	91	100	63	94	93
Nej	1	0	16	6	2
Ved ikke	8	0	20	0	5
Ønsker ikke at svare	0	0	2	0	0
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.28

"Må du gerne ses med drengervenner i din fritid?" for elever, der oplever deres familie som religiøs eller meget religiøs

	Piger med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 52)	Drenge med dansk eller vestlig baggrund Pct. (n = 61)	Piger med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 80)	Drenge med ikke-vestlig baggrund Pct. (n = 85)	Total Pct. (n = 278)
Ja	73	92	31	96	72
Nej	4	5	26	1	10
Ved ikke	19	3	33	1	14
Ønsker ikke at svare	4	0	10	1	4
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,000

TABEL 2.29

"Må du gerne gå til fritidsaktiviteter for din familie (f.eks. fodbold eller svømning)?"

	Ja Pct. (n = 1416)	Nej Pct. (n = 7)	Ved ikke Pct. (n = 12)	Ønsker ikke at svare Pct. (n = 6)	Total Pct. (n = 1441)
0 former for mistrivsel	58	0	33	33	57
1-2 former for mistrivsel	31	57	50	17	32
3-4 former for mistrivsel	11	43	17	50	11
Total	100	100	100	100	100

P-værdi: 0,001

BILAG 5 - Spørgeskema

OPLEVELSER AF FRIHED, GRÆNSER OG KONTROL BLANDT BØRN I GRUNDSKOLEN (6.-8. klasse)

BAGGRUNDSPØRGSMÅL

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
1	<i>Hvilket klassetrin går du på?</i>	(1). 6. klasse (2). 7. klasse (3). 8. klasse	Alle
2	<i>Hvor gammel er du?</i>	(1). Alder (fritekst eller dropdown)	Alle
3	<i>Hvad er dit køn?</i>	(1). Pige (2). Dreng	Alle

MULIGHEDER IFT. VALG AF VENNER OG SAMVÆR MED MODSAT KØN

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
4	<i>I hvor høj grad oplever du, at du selv må vælge dine venner for din familie?</i>	(1). I meget høj grad (2). I høj grad (3). I nogen grad (4). I mindre grad (5). Slet ikke (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
5a	<i>Må du gerne ses med drengervenner i din fritid?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
5b	<i>Må du gerne ses med pigevenner i din fritid?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
6	<i>I hvor høj grad oplever du, at du har lov til at gøre de samme ting, som dine klassekammerater?</i>	(1). I meget høj grad (2). I høj grad (3). I nogen grad (4). I mindre grad (5). Slet ikke (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle

MULIGHEDER FOR DELTAGELSE I UNDERVISNING OG SKOLERELATEREDE AKTIVITETER

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
7	<i>Må du gerne deltage i skole- og klassefester for din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
8	<i>Må du gerne deltage i klasseseture med overnatning for din familie? (f.eks. lejrskole)</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
9	<i>Må du gerne deltage i idrætsundervisning for din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
10	<i>Er der seksualundervisning i din klasse eller på din skole?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
11	<i>Må du gerne deltage i seksualundervisning for din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle

MULIGHEDER FOR DELTAGELSE I FRITIDSAKTIVITETER MV. UDEN FOR SKOLEN

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
12	<i>Må du gerne være ude efter skoletid for din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
13	<i>Må du gerne gå til fritidsaktiviteter for din familie?</i> <i>(f.eks. fodbold eller svømning)</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
14	<i>Må du gerne deltage i fødselsdagsfester hos dine klassekammerater for din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
15	<i>Må du gerne gå i fritidsklub for din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle

BEKLÆDNING OG UDSEENDE

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
16	<i>I hvor høj grad oplever du, at du selv kan bestemme over dit udseende, f.eks. i forhold til tøj, sko og evt. makeup?</i>	(1). I meget høj grad (2). I høj grad (3). I nogen grad (4). I mindre grad (5). Slet ikke (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
17	<i>I hvor høj grad oplever du, at du selv må vælge om du vil gå med tørklæde, eller andre religiøse symboler (f.eks. kors eller kalot)?</i>	(1). I meget høj grad (2). I høj grad (3). I nogen grad (4). I mindre grad (5). Slet ikke (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle

EVT. OPLEVELSER MED SOCIAL KONTROL

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
18	<i>I hvilken grad oplever du, at du bliver kontrolleret af din familie eller andre?</i>	(1). I meget høj grad (2). I høj grad (3). I nogen grad (4). I mindre grad (5). Slet ikke (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
18a	<i>Hvem er det, der kontrollerer dig? (sæt evt. flere krydser)</i>	(1). Min mor (2). Min far (3). Min søster/søstre (4). Min bror/brødre (5). Andre i familien (6). Andre uden for familien (9). Ønsker ikke at svare	Spm.23=1,2,3 (Barnet oplever at blive kontrolleret af sin familie eller andre)
18b	<i>Har du fortalt en voksen, at du føler dig kontrolleret?</i>	(1). Ja, til en voksen på skolen eller i klubben (2). Ja, til en voksen uden for skolen / klubben (3). Nej, jeg har ikke fortalt det til en voksen (9). Ønsker ikke at svare.	Spm.23=1,2,3 (Ja, barnet oplever at blive kontrolleret af sin familie eller andre)
19	<i>Oplever du, at nogen har presset dig til at kontrollere dine søskende eller andre i din familie?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
20	<i>Oplever du, at du bliver kontrolleret af andre elever på skolen?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle

EVT. OPLEVELSER MED SANKTIONER FRA FORÆLDRE/FAMILIE

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
21	<i>Er du bange for, at din familie lægger planer for din fremtid mod din vilje?</i>	(1). Ja (2). Nej (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
22	<i>Har du oplevet, at din familie har kontrolleret din mobil, computer eller dagbog eller kigget i din taske mod din vilje?</i>	(1). Ja, mange gange (2). Ja, enkelte gange (3). Nej, aldrig (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
23	<i>Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har truet dig med fysisk vold? (f.eks. truet med at slå dig eller sparke dig)</i>	((1). Ja, mange gange (2). Ja, enkelte gange (3). Nej, aldrig (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
24	<i>Har du oplevet, at dine forældre eller andre i din familie har brugt fysisk vold mod dig? (f.eks. slået dig eller sparket dig)</i>	((1). Ja, mange gange (2). Ja, enkelte gange (3). Nej, aldrig (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle
25	<i>Tror du, at det er tilladt eller forbudt for forældre at slå deres børn i Danmark?</i>	(1). Tilladt (2). Forbudt (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle

OPLEVELSE AF EGEN TRIVSEL (PARAMETER FOR EMOTIONEL/PSYKISK MISTRIVSEL)²⁸

Spm. nr.	Spørgsmål	Svarmuligheder	Besvares af
	<i>Tænk på de sidste 6 måneder... Hvor ofte har du....</i>		
26	<i>Været ked af det?</i>	(1). Næsten hver dag, (2). Mere end en gang om ugen (3). Næsten hver uge, (4.) Næsten hver måned (5). Sjældent eller aldrig.	Alle
27	<i>Været nervøs?</i>	(1). Næsten hver dag, (2). Mere end en gang om ugen (3). Næsten hver uge, (4.) Næsten hver måned (5). Sjældent eller aldrig.	Alle
28	<i>Været irriteret/i dårligt humør?</i>	(1). Næsten hver dag, (2). Mere end en gang om ugen (3). Næsten hver uge, (4.) Næsten hver måned (5). Sjældent eller aldrig.	Alle
29	<i>Haft svært ved at falde i søvn?</i>	(1). Næsten hver dag, (2). Mere end en gang om ugen (3). Næsten hver uge, (4.) Næsten hver måned (5). Sjældent eller aldrig.	Alle

²⁸ Spørgsmålene stammer fra Skolebørnsundersøgelsen 2104, det danske bidrag til det internationale forskningsprojekt Health Behaviour in School-aged Children (HBSC).

BAGGRUNDSPØRGSMÅL

30	<i>Hvilket land er du født i?</i>	(1). Land (Fritekst eller dropdown) (9) Ved ikke	Alle
31	<i>Hvilke lande er dine forældre født i?</i>	(1). Mors opr. land (2). Fars opr. land. (fritekst eller dropdown) (9) Ved ikke	Alle
32	<i>I hvilken grad oplever du, at religion er vigtigt i din familie?</i>	(1). I meget høj grad (2). I høj grad (3). I nogen grad (4). I mindre grad (5). Slet ikke (8). Ved ikke (9). Ønsker ikke at svare	Alle